

KNOX

—

25

— — ВИПУСТИЛО З ДРУКУ: — —

- 1) Літературний місячник „Веселка“

Рік I. I число (розійшлося)	2000	гр.
II „ (розійшлося)	2000	„
III „ (розійшлося)	2000	„
IV „	2000	„
V „	2000	„
VI, VII і VIII	2000	„
Рік II., I число	2000	„
„ II і III	2000	„
- 2) Ф. Крушинський, „Мотря Кочубейвна“, трагедія в 5 актах. 1000
- 3) І. Ольбрахт, „Пятый акт“, др. нарис з чеськ. визвольної боротьби переклав Л. М. 500
- 4) „Озими́на“, Альманах трьох (поезії) Е. Меланюка, М. Селегія і М. Осики 2000
- 5) Олекса Карманюк, „Максим Свєней“, трагедія на 5 дій (З визвольної боротьби Ірляндії). 1500

— — ЛАГОДИТЬ ДО ДРУКУ: — —

- 1) І. Зубенко „Максим“ (Фрагменти драми), п'єса на 3 дії.
- 2) Олекса Карманюк, „Невідомий“ драм. нарис на 1 дію.
- 3) „ „ „Зрадниця“ др. на 5 дій.
- 4) „ „ „Людмила Харченко“, драма на 3 дії. (Останні три речі написані на тлі України, визвольної боротьби в останній добі).

СПРОСТОВАННЯ.

Відносно замітки в ч. 30 „Нашої Зорі“ про те, що журнал „Веселка“ одержує „сталу субсидію“, та на майбутнє відносно подібних—за-являємо: журнал наш видається на засоби співробітників і симпатиків наших, які невеличкими жертвами підсилюють наш пресовий фонд.

А врешті для кожного це має бути ясним з спеціальної рубрики про „Пресовий фонд“, яку друкуємо в кожному числі журналу.

Гедзакційна колегія.

РІК ВИД. II.

В Е С Е Л К А

ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК.

Ч. 2-8.

ЛЮТИЙ-- БЕРЕЗЕНЬ 1923 Р.

М. КАЛІШ, ПОЛЬЩА.

З м і с т.

ОЛЕКСА КАРМАНЮК. Молитва до Тараса.	—	—	—	8.
М. ПОДОЛЯК. Незабутньому Т. Г. Шевченкові.	—	—	—	4.
ПАВЛО СІРИЙ. В пам'ятку кавказу смерті Тараса Шевченка.	—	—	—	5.
ОЛЕКСА Б. Лютове.	—	—	—	5.
ОЛЕКСА ЕЛЬДЕ. На чині.	—	—	—	6.
О. ЕЛЕГІЙ. Парал.	—	—	—	7.
ЕВГЕН МАЛАНЮК. Маланя.	—	—	—	8.
І. БЛАКИТНИЙ. Крізь грімів громів...	—	—	—	9.
М. ГРИВА. Промінь.	—	—	—	10.
Кишенькове.	—	—	—	11.
М. ОСИКА. Маланя...	—	—	—	12.
ВАСИЛЬ ЛІМНИЧЕНКО. Заколю на троязіллях.	—	—	—	13.
І. З-КО. Вогник Іванової ночі.	—	—	—	14.
АПОЛОНІЙ ЛИСТОПАД. Сніжнокрапельсте.	—	—	—	15.
Ії моління.	—	—	—	16.
ВАСИЛЬ ЛІМНИЧЕНКО. Чи ти тямеш?	—	—	—	17.
А. МОНТРЕЗОР. Ридання.	—	—	—	18.
ЮРІЙ ДАРАГАН. У Празі.	—	—	—	19.
П. ЗАГОРУЙКО. В пітьмі.	—	—	—	20.
МЕРІЯМ. Він між нами.	—	—	—	21.
ЛЕВКО РОМЕН. Дніпрова наука.	—	—	—	22.
ЕВГЕН МАЛАНЮК. У великодню ніч.	—	—	—	23.
ОЛЕКСА КАРМАНЮК. Максим Сасной.	—	—	—	24.
Мистецька трибуна.	—	—	—	25.
Бібліографія.	—	—	—	26.
Хроніка.	—	—	—	27.

Друкарська помилка:

На 7 ст. у другому вірші Е. Маланюка читати „Синюха“ замість „синюха“.

У 62 роковини смерті Т. Г. ШЕВЧЕНКА.

(1861—1923).

ОЛЕКСА КАРМАНЮК.

МОЛИТВА ДО ТАРАСА.

Отче наш, Тарасе, що в глуху добу приспання нашої голос свій подев і ним просвітив розум наш, і натхнув любовю до Батьківщини серця наші,—до Тебе й зараз звертаємось, стомлені мандрями, зпаплюжені ворогами в усьому світі широкому.

Настановице наш! Дай сили нам пережити гніт домовини волі народу нашого.

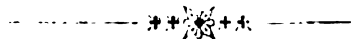
Дай пильги втомленим тягарами гнобителів його, жорстоких і невблаганих.

Вчителю наш! Наповни серця наші завзяттям на ворогів землі рідної, а в мязи рук наших втіли неспожитої сили на перемогу в борні з ними.

Дай премудрости своєї для розуму нашого і далекосягlosti зору віола очам нашим.

Найдорожчий Друже наш! Tobі поклоняємось, до Тебе молимося і молитися будемо з роду в рід.

Сонце землі Української!
Провідня зоре мандрів наших!

М. ПОДОЛЯК.

НЕЗАБУТНЬОМУ Т. Г. ШЕВЧЕНКОВІ.

Хай вічно лунає в просторах людських
 Цей поклик коштовний, що гаслом майнує;
 Цей спів промішаний бодай не затих,
 Що в серці людському вогнем спалахнує.
 Цей спів найсерця все єднає з блакиттю
 Та кличе до сонця, до світу, тепла;
 Розвіє, разбурха важке лихоліття,
 Щоб в пустці троянда любови зросла,
 Любови до краю, до меншого брата,
 До волі, до вічного сонця—краси;
 Щоб впала на землю, ламаючи грати,
 Простлавшись ранішнім перлом роси...
 І квіти зів'яли розправлять стеблини,
 Розквітнуть довкола, відродяться знову,
 На листях засяють шмарагди краплини,
 Як в серці одвічне Тарасове слово.

ПАВЛО СІРИЙ.

В 62 РОКОВИНИ СМЕРТИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

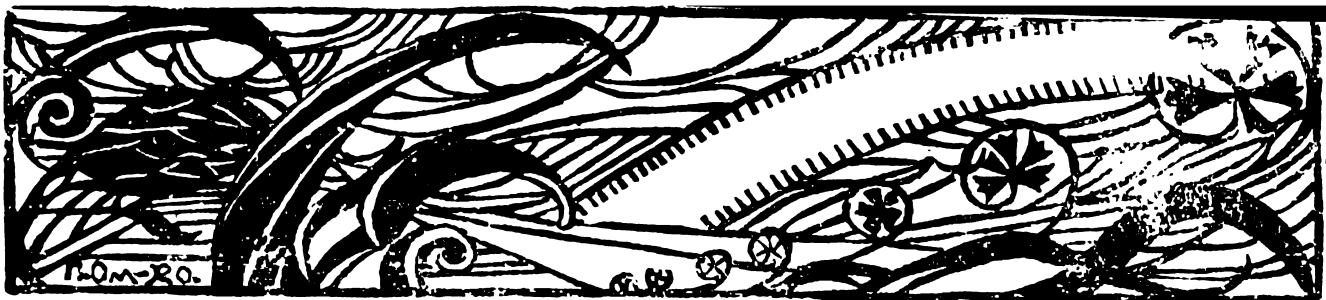
Розкриймо, друзі, в цей день широко
 Духовні уха, духовні очі:
 Між нами ходить душа Пророка,
 Шепче слова пророчі...
 Хай наші душі в сорочках білих
 Благовісним колом її оточать,
 Престягнуть руки яглогокрилі,
 Глянуть в презорі очі.
 І що побачать в очах незглибних,
 Що прочитають в пророчім серці—
 Те розголосять у чинах срібних,
 У крижаному серці!

п/ш 1923 р.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО.

Композиція В. Дегенюка з автопортрета поета.

ВОРИС В.

ЛАРІСА ЕЛЬДЕ.

ЛЮТОВЕ.

Уже весняна неба просінь
крізь хмари Лютого глядить
І сонце золотую нить
впліта Морозу в буїні коси.

Але Мара ще в довгій льолі
над ранком плентає в ярах;
шкорубиться морозно дах,
І вітер стогне в сніжнім полі.

І в довгі ночі Сивий Дід,
загнавши Сонце десь за гори,
трясе десницею, суворий,
і кріпить в річці синій лід.

13.II.23.

НА ВЕСНІ.

Вечірнє сонце весняне. Ласкаво-ніжно золоте.
Зелене жито навкруги. Прозерий пух на деревах.
Блакитне небо угорі...

Назустріч сунеться натовп.
Червоні з золотом хоругви.
Так чорно-чорний той натовп.
З китайки ясної покров
Труни поляшого борця.
Як кров червоная горить.

Потиху сунеться юрба....

В душі німій німа труна.
А серце стиснуте в кліщах
Жалю і розпачу кривавих.

М. СЕЛЕГІЙ.

П А Р А Д.

(30 серпня 1919 р.)

Республіканському полку присвячую.

Отруїли повітря радінням
 І кидали серця свої на тротуари,
 І йшли за полками отарами,
 І співали натхнено гімнів.

— Мій любий козаче, мій січовий стрільче,
 Візьми цей пуделок гаванських!..
 І плакало щастя у ліда на стрічці—
 Вертають часи золоті, прадавні, гетьманські,
 Вертають...

За кіннотою—піші,

А далі гармати стрясають склепіння мійське...
 І нараз чомусь здавалось, що навколо тиша,
 Що ніщо не диха, а тільки військо, військо йде.

Всере

на хмаринці прозорочистій

Мати—

наша Страдниця Пречиста.

Та з безголов'я хтось на неї пальцем, брудним
 пальцем почав тикать...

І зчинилося страхіття.

Мигтю

Всім закам'яніло в грудях.

А з Царського на Думську—впрост по людях...

І лежали нерухомі на бруковах і тротуарах,

Окрівавлені на похміллі радінням.

І оточили похмурі квартали

Впавших, і співали: „амінь“ вам, „амінь“ вам...

І вписав ще один ганебний день літописець в ме-
 муари,

І позначив, як довкола стервом чаділо,

Як Дніпро не розливсь

у розливу...

Вмить спорожніли вулиці і передмістя,

Лиш по Хрещатику на катафалках везли респуб-
 ліканці пісню;

І було так могорошно і душно від куряви пат-
 ріотичного кадила,

Що в грудях збурилось

Спінене пиво.

А. Білопільський.

БІЛЬШ НІЧОГО НЕ ТРЕБА.

Голубонько! Присуньсь, послухай,

Про що струмок хлюпоче...

Ось глянь, як вітоньки схилюлись:

Вітрець їм щось шепоче.

А там он—ген на грудях гір

Завмер цілунок неба...

Стискай міцніші! Міцніші цілуй!

Нічого більш не треба.

ЄВГЕН МАЛАНЮК.

У Т О М А.

п. Геряїтові.

I.

Не треба ні паризьких бруків
Ні Праги вулиць прастарих...
Все сниться: матерні руки...
Солома сіра рідних стріх...
Все сниться гук весни і вітер,
Веселий вітер світлих літ,
А тут—молюсь убогий митарь,
Шукаю Твій журливий слід.
Ні! Не знайти. Ніхто не знає.
Ніхто не чув Твоїх плачів:
Біля всесвітньою Синаю
Як завжди брязкають мечі.

II.

Кожен день тут проходить пустельний і легкий,
А Ти там—за горами й ярами гориш...
Не допоможуть ні подорожі ці далекі,
Не допоможе ні весна чужа, ні Париж.
Заспокоїти серце? Так чим же? так як же?
Научи мене співу Твоїх молитов!
Не допоможе ніхто. І не буде інакше.
І з сльозами моїми знішаю питво.
Що мені телефони—версалі—експреси?
Нащо грім Аргентин, чудеса Ніагар?..
Сниться сива Оняюха і верби над плесом,
Вільний вітер Херсонщини, вітер-дударь.

Сняться гомін дубів прадідівських та річка...
Бідна хата та тепла долоня сестри...
Тільки б рідного поля зворушлива стрічка!
Тільки б сіра солома прабатьківських стріх!

12.III.23.

— е —

I. ВЛАКИТНИЙ.

Крізь грюкіт громів,
Крізь дим пожежі
Літають круки
І сяють леза...
Червоносяють
До волі гасля...
Чи скоро свято
Святого Спаси...
Грохочуть гірля
Гармат сталевих,
Кров червоніє...
В ім'я любови?!
Веселка в небі—
Землею стогін...
Проснулись ніби,
А ріки крові...

21.I.923 p.

==

М. ГРИВА.

ПРОМІНЬ.

Н. Л.

Вдвійці йшли, звичаєм сталим, мій сум та я...
Повз нас тинялась порожнеча та затяті в чва-
рах люде.

Дошкуляла люта студінь і сірі сутінні обличчя...
В душу стума зазирала...
Край мети чекала втома, а краса десь заблукалась...
— І сум злорадо набудочивсь...

Нараз почулось буркотіння... Я пристанув у три-
возі...

— А промінь впав на білі крила, поклав ясний
свій поцілунок і... запав до мене в душу...

Тоді я квапився додому...

Схилився впоперек на ліжку, і очі залюбки скле-
пились...

— І знов побачив я голубку, а промінь знову
впав на крила і на пелюстки сніжно-білі
склав ягідний свій цілунок...

.....

А потім впав голубці в око...

І голубка иружить око, глибоке й звабне, мов
перло...

Ії уквітчане чоло хвилює марне зап'яння...

Тремтить осяяне крило...

І... чути тихе буркотання...

Подебради.

17/хл 22.

КИШЕНЬКОВЕ.

Волошка... донна... Ніобея...

Богиня, казка і раба...—

— Ціла біблійна епопея

і вся сучасная доба...

— В очах глибінь космічних сфер

і пристрасть юної гетери,

і тремт спячілого етеру,

і сміх... і гріх минулих ер...

Борні, комань і вітх арена,

і божевілья чорні дні...—

— Отруйна й бажана вервена

терпінь, кохання і брехні...

Весталка... Фріна і Мадонна,

і метеора ясний слід... —

— Польовий цвіт, ти,—ива сомна

І... і... крихий, рожевий лід...

М. ОСИКА.

Маріє!

Пречисто—Чиста!

Зоряно—Діво!..

Над—Раю Пісне—

Бездежним

— тканя.

В Тясім

Кіюті—

Маю

Хвилину—

: Життя!

— Зложу

Душу—

: Підніжжям!

— Зітхну

Над

Кріпким

Богом—

Ти!

— возликуеш.

І—Я

Підніжжям!

— возсію.

Над—Сяйво

Краси!

: Єдиний Боже!..

Перший—

: Усміх

Сонця —

: Архангела

Снів—

Над—Благо

Душі!

Моєї

В Твоїм

Кіюті—

Моя

Хвилинка—

: Життя!

21.VI.22.

ВАСИЛЬ ЛІМНИЧЕНКО.

* * *

Заколюшу на трійзіллях мій одчай.

Обіваю його волоссям з її пліч,

Похилюся—заговорю: „Прощай!“

І сльезами переліюся в чорну ніч!

Леготіннями зористих голосків

залоскочу занавісі райворіт:

Я приніс Вам жмінку стиглих колосків,

Що розцвілися на ниві моїх літ...

— — —

ВОГНИК ІВАНОВОЇ НОЧІ.

Хмари... Хмари довкола... Злісно скрегочуть.
Рокочуть грому удари шалені...

Хмари лютують... Зелені
вогники дикого шалу мичуть хиновськими стрі-
лами—грізні, страшні блискавиці...

Ничить трава до землі,
поховалися птиці... Брежуть зловіщо лисиці,
скиглять вовки... Чорні круки в полі незнаємі
зорять, щоб очі
видзобать хижо в тих,
що серед мороку ночі—впали за усміх

Світанку...
Див... чорний Див скаженіє...
Лихо—ранкові Півдня!

—
Злото-рожеве ніжне проміння в блакиті
етеру, казка-легенда степів, вільні сюїти камін-
ня порогів та хвиль сріблодзвінких Дніпрових—
мулили очі Півночі...

Дражнили—неначе бика
хустка червона в руках пастушка...
Зненависть, лють запалали в первісних серцях..
: Жах!..

Хмари... Посунули хмари-потвори...
Сонця чотирі закрили... Чари зловрожі розуми му-
тили...

Горді-Натхненні у невідь пішли...
На березі річки Збруча розлучилися браття...
Червоне вино допили...

Не стало Завзяття!..
Розпач і сум розлилися широко...
Іскри не креше орлине око...
Товщу потоплено в хвилях фатальних:
тугою стогне Старий-Злотоверхий,
скиле Чернигів в напастях брутальних...
Згага... пекельная згага... немає роси...
О, Земле Українська!
: За шеломянем еси!!!

* * *

Гучно-врочисто святкує Кобяк перемогу...
Хмари кепкують: проміння чортів!..
Фанфари—не кичать, і пісня закута...
Не чути другої... В зневірі й розлуці ізгої...
Роздерто жупан на онучі...
Німі, мовчазні—і скелі, і кручі:
„Свячених“ нема—
: Пітьма!

* * *

І раптом... раптом... Що це?!
Гза і Кончак—на устах шумовиння...
В плоніння кидають зілля-отруту їх
маги і феї—
: Дарма!

В чистих краплинах ідеї
грають духа живого проміння—
: Веселка!..
— Зникла зіма!

На багні серед глупої ночі
вогник Івана Купяйла злещя..

З рогу—пуделив Пандори руки дівочі
 сиплють квітки чарівні:
 Віру, Надію, Любов—що порушують гори!..

* * *

Грай же, падай, пламеній—
 — вогнем у пільмі Хаосу!..
 До Каноем не підуть завзяті—
 — нащадки чубатих... О, ні!..
 В огні кохання свого загартуємо душі...
 Байдужі хай гинуть: не їм
 кинуть у прирву віків— свій спів...
 А дужі!... а дужі!... Гей!.. Гей!..
 Напружимо волю, склепивши уста:
 ні згука жалью!... ні нятяку зневіри!..
 Наша офіра— свята!..
 Українська земля за холмом!
 Нумо ж гуртом—
 Мислюю—древом і в гучний тімпан!
 Наш—Ханаан!..
 І народ український—там пан!...
 Пан!... Пан!!!

АПОЛОНІЙ ЛИСТОПАД.

„СНІЖНОКРАПЕЛИСТЕ“

I.

Летить... Упало і блесить,
 як діамант...
 Вмираючи, співа, як рана,
 й тужить за блакиттю.
 Зиутніло і... загинув слід...
 (розтанув...)
 Навколо грались красиви,
 сміявся теплий Пан.
 Сміявся.., (таве—як нюанси,
 з дахів летить...)
 Горить на сонці діамант
 і тужить за блакиттю.

II.

Мутно котяться по одній:
 на щокрах річка,
 на душі і серці ніч...
 (У пільмі народ...)
 Блискомутні й мутнозорі
 росять злото піль...
 Зрубнілись житні хвилі,
 гомін їх летить до зорь...
 Смутно падають на землю...
 Матір... А де ж син?
 Смерть в боєзнім танку за Україну,
 а втішав: ми прийдем...

Скаламучено простори росять
дзвони маку у житі...
Це в офіру приніс себе хтось,
полетівши в блакить...

III.

Почорніло... шаліє... в танку
білі гребені хвилі...
В скелі вдарились бризки, як кулі...
(Радість... біль...)

- Дайте простору—гralися звуки,
стугоніла земля,
Надмогильно відкликнувся крук,
розливалось „Слава!“

Почорніло... Ген видно човни,
закружляли в смертельному танці
й заховалися... (За Україну
покотився на дно діамант...).

Пodeбради.

АПОЛОНІЙ ЛИСТОПАД.

II МОЛІННЯ.

Повільно йшов серед пустелі я.
В пісок вгрузали ноги вже підбиті; зігну-
лася спина під тягарем земних нещасть і мук
пекучих.

Мій зір зневажливо полинув в далечінь,
щоб відшукати деревце на жовтому піску.

Навколо все мовчить, дерева не шуміли, бо
їх давно спалили на вогні.

І враз щось блиснуло, так шіба друге сон-
це з землі вилазило, щоб Вожий світ побачить.
Снага окрилила зневірені думки і в серці
знов затлілись вогники шукання.

Нещастя спину ятрило мені, в пісок ще
глибше поринали ноги, але думки небачними ру-
ками мене підносили і я до сонця йшов.

Вже близько... ось... вже промінь в очі ада-
рив... вже чую я цілунок на устах... Вже в ша-
тах проміння... вже голову мою вінчають блески
сліз, осяяних... і тут побачив я:

стоїть розбитий жертovníк і дюрми
у сірому камінні дивився смутно навкруги.

Із чорних дюр лились, як сльози—вогники
тоненькі, що танули в цілунках з вітерцем.

А перед жертovníком в чорному вбранні—
Вона стояла на колінах і молилась.

Хотів поглянути в її благальні очі й не
міг...—Вона схилила голову й шукала долі Бога.

У землю линули її святі акорди молитов.

Спитав її: „як зауть?“—та все мовчало.

Озався тільки вогник з вістара прощаль-
ним тріском завмирання:

„Молись Йому! Він на землі! Шукай сто-
літтями! Як знайдеш, то про все Йому рскажеш:
про муки, шастя, зло й добро.

Тоді поміряємся силами із Ним.

Тоді його полюбиш, чи зневажиш.

А зараз тут шукай в гарячому піску й
молись!

Молись думками, зором, серцем і душею.

Тільки не рухами й не словом, щоб не
зріднитися з брехнею.

Молись, як Вона!“

Власність І. ЗУБЕНКА.

П. Омеляченко.

Студія голівки дівчинки.

ВАСИЛЬ ЛІМНИЧЕНКО.

ЧИ ТЯМИШ?..

Розміряні світила сяйливого багаття червоні
язики до мене простягали.

Лягідь місячної ночі прерізувало виття ві-
чарських собак і бляння овечих турм. Глуху, зам-
лілу тишину міжгірного провалля час од часу про-
тинали пестливі гомони трембіт. У стіп високих
карпатських верхів, на полонинській поляні—ми
під колибою гуртом провели чарівну ніч...

Чи ти миши, Дівчино, цю чудову, прек-
расну ніч?

Над нами сузір'я мерехтіло, тремтіло ме-
режане небо над верхами... Корони задуманих сме-
рек лебеділи сумливий псалом самоти, хилилися
на привітання волоцюг із розділля... А джерельні
води потічка живим сріблом по камінню пливли—
розпливались.

Звідусіль вітерець надносив здорову,
творчу силу лісистого живла.—А мені так любо
було сидіти з тобою при розкладеній ватрі, так
невимовно радісно й весело!

Розміряні світила сяйливого багаття
червоні язики до мене простягали,—а мені зда-
валось, що це твої добрі руки на обійми мене
закликали!

Золотосіяна грань мінилася в полуін-
них блисках,—а мені здавалось, що це жар твого-
го серця блискав почуттям!

Іскрилися передімною огні смарагового

гілля, а мені здавалось, що це твоя душа іскриться
жагою мого кохання!

А глуху, замлілу тишину пронизували пест-
ливі гомони трембіт...

І в моєму серці взялося тоді почаття
і радощів і смутку життя!

А сяйвом зоряних просторів спливало на нас
благословення чарівної ночі...

Ти ти миши, Дівчино, цю чарівну,
прекрасну ніч?..

×○×

А. МОНТРЕЗОР.

Ридання...

Скрегіт струн...

Акорди божевільної ропуки...

В тиші вечера—соната...

Байдужий місяць поміж срібних хмар...

В душі агонії стаккато...

Ридання...

Скрегіт струн...

Чийсь омлілі руки

Розпачу корчами тіні рвуть...

Ридання...

Скрегіт струн—

...Оден...

І тиша розплилась сонатою

гэн-ген...

Берлін. 10. VII. 22.

ЮРІЙ ДАРАГАН.

з циклю „Біль“.

У П Р А З І.

Я знову сню забудим раєм
 На старім Карловім мості,
 Де золотий Христос коняє
 На темно-бронзовім хресті...
 І знов, як непоборний фатум,
 Як келих старого вина,
 Своім медвяним ароматом
 П'янить і б'є старовина...
 Ось тут, біля фігур зчорнілих
 Мечі греміли у танку
 І шал борні червоних-білих
 Гукав і плакав, як дикун.
 Ще ніби чути тихий стогін
 Із зачарованих глибин...
 Тут під хрестом лихтар червоний,
 Як крапля крові, як рубин...
 Я сню... Але в добу розпuku
 Шепочуть: „вірую“ уста...
 Я тихо простягаю руки
 До розп'ятого Христа.

П. ЗАГОРУЙКО

із циклю „ТІНІ І ПЛАІ“.

В П І Т Ь . М І.

Я йду і падаю...
 Кругом мене пiтьма... Мокрі, слизькі, холодні стіни...

З огидою доторкуюсь до них руками і скоро відриваю назад.

Але мушу... Бо не бачу шляху, бо навколо пiтьма... Жалю пiтьма...

Все шукаю світу, а його нема. Попав в лабіринт мокрих, холодних стін... Не можу вибратись з пiтьми!.. Вона задушила мене... Лягла тяжким каменем на мою душу й гнітить її,—а світу все нема...

Коли ж він буде?! Коли засвітиться вогонь, що виведе мене з цієї проклятої пiтьми?!

...Колиб екорше!.. Колиб вже світ!..

А то скоро пiтьма знищить мене і я, як тiнь, блукатиму в зачарованому лабіринті... Пiтьма зробить мене своєю складовою частиною,—зробить мене пiтьмою!..

Я бачив, чи це уявлялося мені?.. Щось блиснуло передімною—наче іскра... Ні... щось так блукитно срібне,—як фосфор, і... згасло...

Забилось радісно серце, стрепенулась думка і заройлась думка, що скована була пiтьмою...

Я ждав нової іскри... Її не було...

З болю стискалось серце...

Навколо царувала пiтьма і знову обхоплю...

вала мене... Злову душили мене мокрі, слизькі, холодні стіни...

Народжувалась розпука і ріс жах...

Жах перед тим, що буде далі...

Хотів крикнути, щоби хто показав дорогу,— вивів на світ. Але голос мій завмер.. Я навіть сам не чув його.

Він зник в пільмі... Пільма проковтнула його... Він розплився в мокрих стінах лабіринту...

Вже гинула думка...

— — — — —
Здається, що я став уже пільмою і розпливаюсь по стінах холодними краплинами... Нічого не думаю, нічого не хочу...

...Деся далеко гремить, трясуться стіни...

З них важко падають додолу краплини. В мокрому лабіринті родився погрожуючий гомін і пільма насторожилась...

Враз блиснуло!.. Розірвало—прогнало по кутках пільму і в лабіринті запанував світ,— ясніший від сонця!...

Він осліпив мене і я неприємний внав..

Світе! Чого ж ти так раптово засяяв—тоді коли я звикся з пільмою...

О, світе!..

МЕРІЯМ.

ВІН МІЖ НАМИ.

Він був між нами...

За нами роззвірений натовп кричав: на смерть! на смерть! Вони бажали волі, хотіли, скинути ярмо—на смерть!..

...І ми йшли на смерть і Він ішов з нами... В білому одязі, стрункий, хилив долі окервавлене чоло й шептав: так, як тоді...

Пріч з ними! На смерть!

Каміння, прокльони, бруд посипались на нас з вікон.

І болючий усміх явився на Його очах: так, як тоді...

Тюрма вітала гостей.

Його закутого кинено в найглибшу пивницю, бо мав ясні очі й тихий усміх на устах...

І поклала шовкову руку на Його гаряче чоло.

Самота і Сумерк цілував Його очі!..

Розсипались ясні кучері по долівці й тяжкий стогін рвав Його груди:

„Отче! Одверни від мене цю чашу горя—

Хай уб'ють мене, але остав цих молодих...

За бажання волі—смерть“!..

І слюзи ожечужили ясні кучері...

Схилив голову на грати віконця і лививсь на хвилюючу товпу, що грілася при вогнях під тюрмою...

Сумний усміх блукав на Його обличчю...

— — — — —

А над ранком прийшов приказ всіх розстріляти.

Його ж першого вивели на смерть, першого обкидали камінням, брудом. Він же ж був один з найнебезпечніших: мав ясні очі й тихий усміх на устах...

І поставлено під муром і розстріляно!

...Всміхнулася смерть...

— І не роздерлася завіса церковна й не померкло сонце й не затряслася земля—на подвір'я привели нових.—

ЛЕВКО РОМЕН.

З циклю „ТУГА ЗА МІЦЦЮ“.

ДНІПРОВА НАУКА.

То лепіє Дніпро—і в собі віддає

І дерева, і хмари і кручі.

Проти сонця блищить, мерехтить, виграє...

Де ж той гін, що ним славен ревучий?..

Аж загати зі скель, та уперті, міцні

Вільний шлях переходять Старому—

І прокинулись враз ці степи затишні

Гей, від гомону—гуку, мов грому.

Серед скель він реве з пересердя за глум,

Шлях веде, пробиває до моря.

Розбиваються хвилі на сльози, на шум—

То він плаче од гніву й од горя.

Стуговить, гуркотить наш Славута красний.

Через скелі він рине, стрибає,

І запіявшись гучно гукає грізний

І пісень переможних співає!..

Та й затихне мов грім, як пороги промчить,

Спочиває від гону і горя.

Мов світилко ясне проти сонця блищить,

Мерехтить аж до синього моря...

ЕВГЕН МАЛАНЮК.

У ВЕЛИКОДНЮ НІЧ.

Ти палаєш крізь туманне скло

Квітом лапороги таємничі,

І здається, що всі муки й зло—

Переможено сцею вічу.

І здається, дійсно, правда є,

І воскреснути (хоч в смерті) — можна...

Вірю: кожен день і квітка кожна,

Вігер, степ, весна—усе мє!

8. IV. 23.

о оОо о

ОЛЕКСА КАРМАНЮК.

МАКСИМ СВЕНЕЙ.

Трагедія на 3 дії.

ДІВІ ОСОБИ:

1) Пані Свеней.

Постать енергійної й високоінтелектуальної жінки. Біля 45 р., вищесереднього росту, сиве волосся, але, не дивлячись на це, в рухах, голосі, ході — в усьому помітна неспожита сила морської хвилі, гранітної скелі. Всі ці прикмети раптово зникають в неї у II дії опісля заарештування сина. П. Свеней зразу опускається, стає немичною й старою жінкою. У наступних діях ознаки сили з'являються лише в часі висловлення монологів, в яких ходить про спасіння сина. Яко справжній ірландка-католичка П. Свеней дуже побожна, але не ханжа.

2) Максим Свеней.

Син П. Свеней. Людина в висок му ступені дистингована, холодна, суворя, але не позбавлена вогню й великих страстей, якими свідмо володіє й кермує. М. Свеней — бургомістр ірландського города Корка, голова таємної самостійницької організації „Братство св. Фіна“, 27-28 р. життя. Решта характеристик в репліках жандарма Готча.

3) Едуард О'Вонель.

Нашадок старинного аристократичного ірландського роду, свідомий ірландський патріота, агент „Бр. св. Фіна“ (Феніїв) по справах поневолених націй на європейському континенті. Прототип М. Свеней; 28 р. життя. Близький приятель М. Свеней, його заступник і помічник в організації „Феніїв“.

4) Альфред Флін.

Член „Феніїв“.

5) Покалічений ірландський селянин.

6) Майор Фюканан

Жвавий і запальчивий начальник англійської жандармерії в м. Корці.

7) Жандарм Готч.

8) Слідчий англійського воєнно-польового суду.

9) Його секретарь.

10) Посіпака при слідчому (характеристика його — в ремарках II дії).

11) Лікар Дублінського шпіталю.

12) Санітар.

13) Сторож у в'язниці.

14) Клерк при воєнно-польовому суді.

15) Пані Ельвіра.

Сестра О'Вонеля.

16) Альберт (люкай О'Вонеля).

17) Фершал у в'язниці.

18) Люсі (поківка О'Вонелів)

19) Англійські жандарми, клерки, урядовці, гості, маски, служба в домі О'Вонелів.

1. ДІЯ.

Перед підняттям заслони, в супроводі музики (під сурдинку) вежовий годинник б'є 12 годин ночі.

Сцена уявляє частину піддашшя корського ратушу. Ніч, місячні плаї, літають кажани. Чутно перших півнів. Посередині стовп, що підпирає стропила даху; на стовпі висить круцифікс, перед яким навколішках стоїть Пані Свеной, уся в чорному. Пауза 1½-2 хвилини, в часі якої чутно спів півнів та видно лет кажанів.

П. Свеной: (Натхненню і в молитовному екстазі) Христе! Сину Божий! Приятелю поневолених і зневажених, забутих й ображених... Друже стомлених неволею, одинока порадою обездолених! Благаю Тебе! Цілую сліди стіп Твоїх. Наставниче мій! Пане мій!.. Моя рожена солодка мріє! Моя одинока надіє! Мій Христе! Мій уквітчаний садочку! Моя блискуча зоре! Благаю Тебе—спаси й захисти мій білний народ, мій поневолений люд, моїх сестер і братів!..

(Пауза).

Не за себе, не за сина, не за родичів і друзів прошу Тебе, ні!.. Лише за Ірляндію!.. За відбудову спалених сел і городів, за припинення розливу Ірляндської крові, за визволення з темниць Ірляндських борців, за пильгу останніх хвилин засудженим на смерть—за це, тільки за це Тебе благаю! Мій Христе! Моя надіє! Мій наставниче! Дай нам сили, дай непереможного хотіння! Покажи найкоротчі шляхи до волі, чесги і добра!

Зрілїши шиї наші від осоружних невілїницьких ярем! Дай нам змогу звестися на ноги, розправити руки й стати вільним народом! Прошу Тебе! Благаю! (Сплескує й обхоплює руками стовп, низько схиляється перед круцифіксом, плаче).

(Пауза).

Годинник б'є ¼, а потім ½ на першу. Чутно скрип ключів у лверях. Пані Свеной хутко скоплюється й зникає в сутінках піддашшя).

ЯВА I.

(В плаї місячного світла з'являється з пригашеним лихтарем Максим Свеной і, ставши по середині й оглядаючись, збільшує в лихтарі світло).

М. Свеной: Мамо! Де ти?

П. Свеной: Я тут, Максиме... Я ось. Я гдала, що ти не прийдеш впору...

М. Свеной: Ви помилились, мамо!.. Сьогоднішня нарада дуже важна для нас всіх... Мусимо вирішити справу з Фукананом. Занадто багато цей вояк пожирає наших овечок. Ми мусимо його знищити! І ми його знищимо!

П. Свеной: Амінь.

М. Свеной: І давно ви тут, моя матушенько? (Цілує у матері руки. П. Свеной цілує його в чоло. Сідають на лавці). Що робили? Молились і сумували?

П. Свеной: І молилась і сумувала... І сумувала і молилась... Чому ти сам один? Де решта?

М. Свене́й: З Європи прихав Едуард О'Вонель...

П. Свене́й: Едуард О'Вонель?

М. Свене́й: Так, він.

П. Свене́й: Ну, що ж, мерші́й розкажуй, які новини він привіз: чорні чи рожеві?

М. Свене́й: Не знаю, я не встиг ще переговорити з ним. Він скоро прийде сюди й складе перед зборами звіт про свою подорож, діла й європейські справи. Розкаже нам про стан боротьби поневолених націй на європейському континенті...

П. Свене́й: Боже! Це так цікаво!

М. Свене́й: О, ще б то... Особливо для Вас... Ви ж його так любите...

П. Свене́й: Максиме!

М. Свене́й: Що?

П. Свене́й: Не пустуй! Ти знаєш добре, що його люблю я лише тому, що він тебе любить, що він тобі стільки допоміг у твоєму житті, що—нарешті—він є ірландський патріота...

М. Свене́й: Так! Він ірландський патріота, а цього досить вже, щоб любити, щоб навіть—боготворити...

Мамо! Яка чудова людина наш Едуард... Правда?

П. Свене́й: Так, чудова людина... Ти дуже його любиш?

М. Свене́й: Так,—люблю, люблю дуже... а чого це ви розпитуєтесь, маме?

П. Свене́й: От так собі... Мені приємно, що наші симпатії так близько сходяться, мій сину! (Цілує його в голову, перебирає руками його волосся, пестить).

М. Свене́й: Але... памятайте, матусю, що є малесеньке „але“, яке наказує нам любити.. кого?

П. Свене́й: Поневолені нації.

М. Свене́й: Так—їх і тільки їх (сидячи на підлозі біля ніг пані Свене́й, М. Свене́й гладить у матері руки, час від часу цілує їх), тільки їх...

П. Свене́й: Особливо нам, особливо нам з тобою, Максиме!.. Ти знаєш, я часом думаю, що може й гріх любити всіх поневолених однаково, що може треба більш усього любити свій поневолений народ, а опісля вже решту... Як ти думаєш, Максиме?

М. Свене́й: Я? Та хіба Ви не знаєте, матусю? Мене ж усі наші дражнять Інтернаціоналістом із за моєї впертості боротьби за Ідею союзу всіх поневолених націй в усьому світі. Ще недавно, знаєте, на зборах у нашому братстві порушувалось питання про виключення мене зі складу його членів...

П. Свене́й: Як, тебе?!

М. Свене́й: Не хвилюйтеся, мамо... То була тільки балачка... моєї опозиції.

П. Свене́й: А я нічого й не знала... Чому ти мені раніш не сказав про це?

М. Свене́й: Не хотів турбувати Вас, моя любя матусенько, не хотів вашого старого серденька засмучувати! (встає на ноги, сідає біля матері). Не хотів спричинитися до того, щоб ваша голівонька розлучалася зі своїми рожевими мріями... Не хотів цього дорогого чола сповити сумом, а цих очей покрити сльозами... Вони ж стільки їх виплакали на своєму віку, стільки

виплакали отих дорогоцінних сліз—перлин... Ви ж у мене одна—моя мрійниця кохана, моя любав матусенька...

П. Свене́й: Це не добре, Максиме! Ти ховався переді мною і ховався не в доїбницях, а в самому головному... А може ти розчарувався в чім?

М. Свене́й: Я?

П. Свене́й: Так... Ну, хоч би в створінню союзу поневолених націй... Ця ж ідея тебе так захоплювала... (М. Свене́й встає, заламує руки, ходить).

М. Свене́й: Ах, мамо! Мамо! Ця ідея—найдорожчий скарб! Я так люблю її, так люблю... Але... загал, маси ставляться до неї байдуже, а в мене бракує сил на те, щоб натхнути їх любов'ю до цієї ідеї... Ідеї так само, як і люде,—вимагають любови... Без неї вони не живуть, а нищать її... вмирають!... А тут, в рідному краю, на рідній землі стільки страждань нашого народу! Стільки страждань...

П. Свене́й: Заспокойся, Максиме, не сокрушайся так, візьми себе в руки, дитя моє! Стлumi серце своє, зціпи зуби й стань гранітною скелею—твердою й непорушною... Стій непохитно у борні за здійснення своїх святих ідеалів! Стій, Максиме мій! Стій!

М. Свене́й: Тяжко, мамо, тяжко витримувати цю гранітову поставу, цю страшну боротьбу... Ви чули—вчора наш майор знову „відзначився“—знову спалив п'ять Ірландських осель... а скільки забив, покалічив—не переказати! Сьогодні до нас прийде один із тих нещасливих... Його непритомного вороги забрали й відправи-

ли до в'язниці, а потім в шпіталь, звідкіль він і втік і тепер переходується в нас. Сю ніч ми мусимо його обов'язково випроводити з нашого города, бо завтра будуть трусн... Він може потрапити до їхніх рук і загинути... (Чутно стук в двері) Наші! Не ховайтеся, мамо! Це вони, це наші!... (Хутко відчиняє двері).

ЯВА II.

(Входять: А. Флін, Ельвіра О'Вонель, покалічений селянин, (кульгає, забінтована голова, ледві тримається на ногах), Едуард О'Вонель і біля 10 душ чоповіків і жінок—членів „Вр. ся. Фіна“. Всі вітаються, чутно привітальні фрази: „Слава Ірландії“, „Хай живе Ірландія“, „Як ся маєш?“ і т. п. Особливо сердечна зустріч М. Свене́й з Едуардом О'Вонелем. З моментом появи гостей, М. Свене́й увесь переїнаксується; руки набирають енергії й сили, голос—металю й певности в собі. Така ж сама метаморфоза відбувається й з П. Свене́й).

М. Свене́й: Прошу, прошу—сідайте! Як добре, що ви всі не забарилися, а прийшли в пору... Через годину-півтори англіїці приставлять свою варту до нашого ратушу.

А. Флін: Так! Вони вже проїхали?

М. Свене́й: Так, проїхали і тепер вирішили чатувати за будинком... З сьогоднішньої ночі, власне, розпочинається ця чата.

А. Флін: Це зло! Це дуже зло...

М. Свене́й: Дурниця! Я зорганізував таємні ходи на.. дахах... (Всі: „на дахах...“)

А. Флін: На дахах?!

М. Свеней: Так, на дахах! А хіба ж нам це впершину? Ось дивіться (Підводить гостей до вікна й одчиняє його. Показує на простори за вікном). Бачите—канатна драбина... Вона вісить на комині, а звідтам є перехід на дах сусідньої каміниці, потім на слідуючий дім, а там—на великий хлів, на якому є кладка, що закінчується другою канатною драбиною, яка спускається у зарослі городського парку, що примикає до площі Вікторії... (Всі: „чудово!“ „дуже добре!“, „браво!“, „на площу Вікторії!“) Годі, панове, годі! Не гаймо часу! До діла, брати! Ви, Едуарде, маєте перше слово. Ми з нетерпінням ждали вашого повороту з Європи. Прошу! (В часі огляду системи переходів П. Свеней окроплює гостей якимись плинном. Ті з гостей, що були окроплені, по черзі підходять до мокрої радіжки й рушника і втирають ноги й руки об них. Останнім окроплюється покалічений селянин).

Селянин: Що це? Нашо?

П. Свеней: Це від розшукних собак англійської жандармерії...

Селянин: А, а... розумію. (Всі сідають. В середині стіє Едуард О'Вонель і виголошує свою промову). ●

Е. О'Вонель: Мої брати і сестри! Остання моя подорож в Європу зовсім не вдалася. Надій ваших, що до створення Союзу поневолених націй, я не зміг перетворити в життя. В Європі мені не пощастило... Як вам відомо—там, після Версальського миру, повстав цілий ряд нових держав. Народи, що рахувалися перед сві-

товою війною мерцяли, тепер воскресли й живуть своїм мілним, самостійним державним життям. Відбувається захоплююче гарна подія... але, але,—всі вони—оті воскреслі держави—за чагарем не бачать лісу! За працею над своїм державним будівництвом вони зовсім забули про старі решти поневолених націй. Мало того—майже всі вони засвоїли способи і методи державного життя своїх гнобителів і тому—нові держави мають у себе вже свої поневолені нації, які при нових господарях живуть гірше, ніж за часів панування старих гнобителів. Між ними відбувається завзята боротьба. Розбиті ж імперії на цю боротьбу дивляться і потирають руки від задоволення... Вони радіють і гостять пазурі, щоб в слушний час загартати й старих рабів... і нових „панів“. Мое перебування у новоповставших державах в решті-решт стало цілком неможливим. Коли я звертався до „панів“, то на мене кривилися „раби“, до „рабів“—скося поглядали „пани“ і пропонували... залишити межі їхніх держав... (Вигук: „ганьба, ганьба!“) О, ні! Брати і сестри!—не нарікайте на них! Ви не знаєте того, в який спосіб ми самі поводитися, коли б здобули незалежну Ірландію... Я одверто вам признаюсь, що, приїхавши з Європи, я переконаний у тому, що в Ірландії було б те саме (вигук: „Ні, ні!“ „Ми не допустимо!“)

М. Свеней: Прошу, прошу! Не перебивайте промовця!

Е. О'Вонель: Я, властиво, все головне сказав...

М. Свеней: А про Україну?

Е. О'Вонель: Про Україну? На Україну

я не міг дістатися... Бачився з деякими українськими діячами... З їхніх оповідань я дізнався, що цей героїчний народ вперто бореться проти своїх численних ворогів, що та боротьба страшенно дорого коштує йому, що багато найкращих синів України вже загинуло й зараз гине (Всі встають, чутно вигуки: „Хай слава їхнього імені по вік не вмирає!“ „Хай живе Україна!“ „Хай живе Український народ!“ Е. В'онель сідає).

М. Свене й; Брати і сестри! О'Вонель нам дав яскравий образ сучасного сумного стану речей у поневолених народів.

Ми — народи раби — не маємо між собою солідарності, взаємної підтримки і спільного керуючого центру! Кожний з поневолених дбає сам про себе, не звертаючи жадної уваги на співників по неволі. Наші вороги цей егоїзм наш, на нашу ж гибель, чудово вкорчовують. І коли поневолені нації в найскоршому часі не створять могутнього союзу для захисту своїх одвічних прав на вільне існування під сонцем, то вони знову підуть у свої остогидлі ярма! Вони знову стануть нікчемними й кволими рабами! Вони знову буду в своєю кров'ю і кистками будувати могутність і славу націй гнобителів. Але не бути цьому! Будемо й надалі працювати над створенням всесвітньої ліги поневолених націй (вигуки: „Хай живе всесвітня ліга поневолених націй!“) Брати і сестри! Перед вами нова жертва англійського режиму!... Цей бідний селянин ще вчора був у розцвіті сил, мав свою домівку, родину, добробут, а сьогодні... він ось тут, перед вами, покалічений, знівечений матеріально і морально! Родина його згоріла в огні власного обійстя. Увесь дорі-

бок каторжної праці всього життя його, уся крівавиця — все це пішло марно! От так — пфу — у — і нема! (Чутно зойки жінок, плач). Людина ця задлякана, неначе дикий звірь зграєю гончих псів. Чому англієць, німець, француз, москаль, чому лише так звані пануючі нації мають право на місце під сонцем? Чому такого самого права не мають ірландці, українці, індійці, араби? Чому? Цю бідну людину зневажено, знищено, а його гнобителі живуть у розкоші й достатках! Чому це так? Доки нам терпіти? Доки ми будемо зносити цей глум? Доки? Ні! Так довше не може бути! Ми самі — поневолені нації — мусимо вибороти свою волю, своє право й свій лад! Ми самі мусимо карати наших гнобителів! За кожне спалене обійстя ірландія ми повинні спалити ворожий город! За кожний зруйнований ірландський город ми мусимо зруйнувати державу руйнителів! За руйну Ісландії ми зруйнуємо всі імперії — трони всіх тиранів! (Плач і зойки жінок збільшуються) Брати і сестри! Не плачте! Хай плачуть раби! Нам це не лицове. Набудьмо віри у святість нашої справи. Набудьмо сили нашими руками. Наберемо розважливості й ледового холоду до наших сердець і розуму! Брати і сестри! Сьогодні маємо вирішити долю майора Фюканана. Ви всі знаєте його злочини перед нашим народом. Що маємо з ним робити? (Вигуки: „Смерть йому!“) Хто проти смерті майора Фюканана — підніми руку!

— Нема! Рішення одностороннє! Тягніть жері! (Дістає з кишені фотографічну картку майора Фюканана і подає присутнім) Ось — його фотографія! (Всі тягнуть жеребки. Ті що витягли дивляться на фотографію і кажуть: „Який гар-

ний!" „Високий!" „Чорнявий!". Жереб дістається П. Свенею. М. Свенею спостерігає, блідне, підбігає до матері).

М. Свенею: Мамо, Вам?!

П. Свенею: (спокійно і щасливо) Так, Максиме, мені! Я дуже, дуже щаслива...

М. Свенею: Мамо, дайте ваш жереб... Я виконаю його!

П. Свенею: Ні, Максиме, цього не можна. Наш статут це забороняє... Його мусимо шалувати... (Чути спів третіх піснів) Чуеш, Максиме—співають треті пісні—треба кінчати. Прошу! Дайте мені фотографію майора... Я бачила його щось два-три рази... Я то при зустрічах, на вулиці... (Пильно вдивлюється на фотографічну картку майора) Панове! Пора розходитись! Максиме! Та що це з тобою?

М. Свенею: Гє? Ах... так! (Дивиться на годинник, остаточно опритомлюється). Панове! П'ята година! Збори закінчені! Прошу до вікна й на дахи! На площу Вікторії! Я піду першим, а решта за мною...

П. Свенею: А я остання! (М. Свенею вилазить через вікно; те саме роблять і всі присутні. Коли доходить черга до П. Свенею, те в двері починає хтось настирливо стукати, потім половина дверей падає).

ЯВА 3.

(На піддашя зі стрілами, гиком і розшуканими собаками влітає англійська жандармерія. Майор Фюканан хапає паню Свенею, яка вже до половини встигла вилізти в вікно).

М. Фюканан: Де син?!

П. Свенею: Пустіть мене! Чого ви хочете від мене?

М. Фюканан: Де син? Кажі! Де він?!

П. Свенею: Не знаю!

М. Фюканан: Він був тут!

П. Свенею: Тут його не було! (М. Фюканан дивиться через вікно).

М. Фюканан: А-а! Он де вони! (стріляє через вікно) Два жандарми! Марш на дах! (Жандарми хутко нилазять через вікно) Зони всі на дахах! О о вітають! Стріляють! Ще два жандарми (Два останні жандарми вилазять) Живих або мертвих—ви мусите доставити їх мені! (На сцені лишаються М. Фюканан і П. Свенею, яка пильно приглядається до майора, виймає карточку й дивиться на ню).

П. Свенею: Так! Це він! Він! (М. Фюканан увесь захоплений картинкою переслідування фенії, Він кидає весь час окремі фрази: „Так добре! Ще їх, ще! Назад! Ховайтесь за мури!" Пані Свенею підходить до нього й прицілюється в потилицю.) Сама доля послала його в мої руки! Це він! Це Фюканан! Чудово! Яке щастя! (Хутко спускає курок. М. Фюканан падає навзнич. П. Свенею забирає від нього документи, револьвер і пришилює до грудей його картку й свій жереб; потім дивиться через вікно. Стріли втихли. У вікні з'являється М. Свенею).

ЯВА IV.

М. Свенею: Мамо! Ви тут! Ходім—жандарми всі забиті!

П. Свене́й: Дивись! Свій жереб я вже виконала! Бачиш?

М. Свене́й: Майор Фуканан! І це зробили Ви?

П. Свене́й: Так! Це зробила я!

М. Свене́й: Матусенько моя! Свята! Свята!

Кінець І дії.

II. ДІЯ.

ЯВА I.

Одна з почекалень англійського військового суда в Дубліні. Час від часу проходять англійські жандарми, салдати, клерки. Через сцену проходять М. Свене́й і П. Свене́й.

Секретар слідчого: (Дивиться на годинник) Дивно... Щоб воно за знак такий, що його так довго немає? Сьогодні стільки допитів, а його нема... Вже цілих 5 хвилин... А може й його забили Ірландські банди. Все може статися... І на якого біса я поїхав сюди? Ну й життя—цілком зайче! Ненароком ще й тебе, як курепатку підстрелять... Бр—р—р! Страшно!

ЯВА II.

(З'являється судовий слідчий).

Секретар: Ах, який я радий, що ви, нарешті, прийшли. Я казав, що вас вже замордували Ірландські банди...

Слідчий: Ну, зі мною не так-то легко справитись. Я не з таких. Я давно вже тут... Привик. Пане, секретарю! Справу Максима Свене́я ви всю підготували?

Секретар: Так, всю.

Слідчий: Цікава справа! Правда?

Секретар: О, так! Алеж проти Максима Свене́я нема жадних доказів.

Слідчий: Так, доказів нема. Є сліди, догадки, міркування... Це правда! Але й чисто розправились вони з нашим майором Фукананом... Хоча фенії й вороги наші, але я скиплю своє чоло перед їхньою витривалістю й послідовністю в боротьбі... Це ж надзвичайно—всіх п'яток немаче язиком злизало. Для нас—англійців утрата майора—це тяжкий удар... Він був один з тих англійців, яких Ірландське бидло боялося...

Секретар: А як ви думаєте, пане слідчий, чи наш суд засудить Максима Свене́я?

Слідчий: Нема доказів. Є підозріння, але доказів—жадних. Його прийдеться заарештувати, щоб не втік, ну і... щоб не працював на користь „незалежної“—ха—ха—ха—„незалежної!“ Розумієте? „незалежної!“ Ха--ха--ха!

Секретар: Ха—ха—ха! Теж захотілось „незалежної!“ Пічкурички! Подумаєш—„самостійна Ірландія!“ Ха—ха—ха!

Слідчий: Ну, пане секретарю, я піду з докладом, а ви тут усе приготуйте. Стільці, чорнило—все. Я буду робити допити. Розумієте? Через годину я повернусь.

Секретар: Гарзд! Значить я вільний на цілу годину?

Слідчий: Так! До побачення!

Секретар: До побачення, пане слідчій! (обоє виходять у різні двері. З'являються п. Свене́й і М. Свене́й).

ЯВА III.

П. Свене́й: А—ах, як я втомилась, мій сину!

М. Свене́й: Присядьте, мамо!.. Ось тут, прошу Вас!

П. Свене́й: Дякую мій друже... Мені чогось так тяжко, так тяжко... (Оглядається довкола, потім звертається до М. Свене́я) Максиме! А що коли вони тебе захоплять, обвинуватять, кинуть у в'язницю й заб'ють?.. Максиме! Втікай звідсінь! Втікай, Максиме!

М. Свене́й: Мамо! Заспокойтеся! Візьміть себе в руки, стлумить у собі своє материнське серце (бере її руку, ніжно гладить, цілує), дивіться на все сталевим зором холодного розуму. Ну, що з того, що англійці мене й Вас ось тут допитують, беруть на досліди? Що з того? Адже-ж вони не мають ні одного живого свідка, який міг би їм розказати про оцю вашу милу ручку, про цей ваш пальчик дорогий, що спустив револьверну скобу і звів зі світу визначного гнобителя нашого бідного народу. Що з того?

П. Свене́й: Мовчи! Не споминай про це!

М. Свене́й: Чого? Адже-ж ви бачите, що вони вас зовсім не підозрівають, а всю вину, в убивстві майора, на мене скидають та на моїх...

П. Свене́й: Максиме! Благаю тебе—ні слова більше про Фюканана!

М. Свене́й: Що з Вами, моя матусенько?

П. Свене́й: Я не знаю... я нічого не знаю! Я ніколи не вбивала людей...

М. Свене́й: Людей мамо, алеж не гадів!.. Заспокойтеся! Вислухайте мене. Ви просите, щоб я втікав? А чи ж подумали Ви, що така втеча буде актом обвинувачення і проти мене й проти Фенілі? Ні! Мамо—скільки ви не просите мене, але я не втічу! Я не вбивав, і мене англійці не мають права заарештувати!

П. Свене́й: Про яке тут право може бути мова?.. Право у гнобителів, катів! Максиме! Моє серце віщує якісь страшні, сумні події. Я не заспокоюсь, Максиме! Я не можу заспокоїтись. Я не знаю, що зі мною сталося!.. Мене щось гнітить, переслідує якесь страшне передчуття... В перші дні опісля того вбивства, я нічого такого не почувала, але... потім, потім... Ах, Максиме! Я ніколи не вбивала людей! Це вбивство перевернуло все моє ество! Я не можу знайти собі місця! Максиме! Мені страшно. Я боюсь, Максиме! (зривається з місця і тулиться до сина) Я боюсь, Максиме! Боюсь! За тебе, мій Максиме, боюсь більш усього!

М. Свене́й: Заспокойтеся моя, матінко! Киньте свій страх. Вам нема чого боятися—Ви зробили святе діло, подвиг! Заспокойтеся, мій любий друже! Заспокойтеся. Ваша совість чиста, а руки ваші святі, бо ж вони усунули людину, яка була гірше кровожадного звіря, ядовитого плазуна, яка мордувала невинних страдальців, яка несла в світ лише зло, одне зло.

Ви усунули джерело зла!.. Мамо! Коли б Ви знали який я щасливий, що Ви моя матір! Матір, друг і лицар! Яка завидна доля мати таку матір! І Ви хочете, щоб я втікав, щоб я позба-

вив себе можливості жити з Вами, бачити Вас?..

П. Свене́й: Із-за любови до тебе, мій сину милий (сідає в крісло), мій соколе ясний! (М. Свене́й стає навколішки й цілує у матері руки).

М. Свене́й: Мій друже безцінний! Моя матусенько свята! (П. Свене́й гладить по голові М. Свене́я).

П. Свене́й: Дитине моя люба, мій орле сизокрилий!

ЯВА IV.

В кімнаті з'являється клерк, Свене́й піднімаються, П. Свене́й опираючись на руку сина і разом з ним виходить з кімнати).

Клерк: Прошу панство перейти в коридар—ця кімната мусить звільнитися для пана слідчого! (кладає на столі письменницькі приладдя, ставить стільці і т. і., з'являється секретар).

ЯВА V

Секретар: А-а, дуже добре, що ви все приготували. Пана слідчого ще не було?

Клерк: Ні ще не було... А ось і він!

ЯВА VI.

Слідчий: Ну, як тут? Все приготували? Добре? Прошу, куріть! (частує цигарками) Ось маєте, пане секретарю, список осіб, яких я мучу сьогодні допитати в справі вбивства майора Фюканана. (Передає список секретареві) Прошу, викликайте!

Секретар: Слухаю (вхиляється за двері й кличе) Жандарм Готч, заходьте!

ЯВА VII.

Ж. Готч: До ваших послуг, пане слідчий!

Слідчий: Пане жандарме! Що ви знаєте в справі вбивства майора Фюканана?

Ж. Готч: Я стояв на варті на пляцу Вікторії. О 5 годині ранку, на дасі тамошнього ратушу, я почув стріли і зараз же побіг до магистрату. У ратуші вже були наші жандарми і ми разом вирушили на гору, дістались на дах і там наїшли пана маойра, забитого кулею в потилицю... На грудях у нього була записка з печаткою Ірландської самостійницької організації. По середині даху стояв стіл, лавки, висіла лампа...

Слідчий: А що ви знаєте про решту наших жандармів?

Ж. Готч: Вони були забиті на дахах сусідніх домів... забиті й обеззброєні... На дахах була влаштована ціла система переходів, драбин...

Слідчий: Це я знаю... Розшукали собаки були?

Ж. Готч: Так! Були, але вони, на ту пору, стали не здатні до розшуку. Бо злочинці, очевидно, вжили якогось нейтралізуючого пилу...

Слідчий: А чому ви, з площі Вікторії, не вдалися до мійського саду?

Ж. Готч: Бо звітіть немає ходу в ратушу...

Слідчий: Що ви знаєте про М. Свене́я?

Ж. Готч: Дуже тонка особа. Гістійно сам, або з матір'ю... Живуть цілком самотньо. З нашими не проводять жадних знайомств. Всі місяці ле

вони бувають я знаю наізуєт: це—у корському ірландському клубі, наших офіційних установах, в ратуші й церкві. Мають багато знайомств, але ні до кого не ходять; у них же бувають різні люди. Прослідити, що то за люди—дуже трудно, бо Максим Свеней займає цілий ряд громадських становищ; він: бургомістр, церковний староста, селянський адвокат і голова ірландського благодійного товариства...

Слідчий: А-а! Коли ж Свеней управляється з усіма цима обов'язками?

Ж. Готч: О-о! Він працює, як віл. В його кабінеті часто—густо горить світло за північ, а в 6 годин ранку він постійно вже на ногах і в своєму саду робить гімнастику. Це не людина, а якась машина вічної праці й постійної енергії.

Слідчий: Так... ви—вільні! Пане секретарю покличете Максима Свеней.

Секретар: (Разом із жандармом виходить в коритар. Секретар кличе М. Свеней) Максиме Свеней! Прошу!

ЯВА VII.

М. Свеней: Маю шану представитися—Максим Свеней—бургомістр міста Корка.

Слідчий: Прошу, сідайте, будь ласка! Бажаєте курити?

М. Свеней: Дякую, я не курю.

Слідчий: Ви щаслива людина. Не курити—це так трудно... (Пильно дивиться на Максима Свеней, який спокійно витримує цей зір і в свою чергу дивиться на слідчого. Виникає ніби боротьба зорів). Пане секретарю! Покличете на-

шого Джона. (Секретар виходить і хутко повертається з англійським катом. Кат зодягнений в цивільне. Довгі руки, вузький і низький лоб, широка нижня челюсть, наглий зір й увесь він подібний до орангутанга).

ЯВА IX.

(Посіпака мовчки підходить до столу, зупиняється і втелює очі в М. Свеней. Дивиться на нього здолу догори і згори додолу, неначе різник на ярмарці на того вола, що цінує для себе на заріз).

М. Свеней: Пане слідчий! Що то за знак? Чого це чудовище так нахабно дивиться на мене. Прошу вас—уберіть його, а то я зараз же вийду!

Слідчий: А я вас не пушу (М. Свеней робить рух. Кат кидається на нього й охоплює руками фігуру М. Свеней). Пане секретарю! Обшукайте пана Максима Свеней. (М. Свеней спокійно стоїть. Трошки зблід. Секретар робить трус. Слідчий ходить по кімнаті). Уважно шукайте, пане секретарю! (Дивиться на ті речі, що секретар дістає з кешень М. Свеней). Ах, ви й револьвер маєте? Може це той самий револьвер, з якого було забито нашого бідного майора?.. *

М. Свеней: Пане слідчий! Прошу вас бути джентельменом!

Слідчий: Гарезд, гарезд! А дозвіл на револьвер ви маєте?

М. Свеней: Так, маю! Там у течці, ви його знайдете.

Слідчий: Добре! (Трус кінчається. Слідчий револьвер М. Свеней забирає собі, кладе в

кишеню, а решту речей лишає на столі). Пане секретарю і Джоне—вийдіть у другу кімнату.

Лишіть нас на самоті... У нас багато спільних справ, чи не так же, пане Свеней? (Секретар і Джон виходять).

М. Свеней: Ви помиляєтесь, ви жорстоко помиляєтесь, пане слідчий! Я з вами не маю і мати не хочу жадних спільних справ!

Слідчий: О-о-о! Можливо, можливо... А ви чудово граєте вашу роль. Скажіть, ну, як саме ви забили майора Фюканана? (. Свеней робить рух. Слідчий вихоплює револьвер, націлюється ним на М. Свеней, потім кладе знову до кишені). В боротьбі, чи просто так — з-за кутка ви вкокошили його? Га? як?

М. Свеней: (Цілком опановує собою). Послухайте! Ну, чого ради ми будемо збавлятися в елементарні способи провадження судових дослідів? Нащо це? Ви дуже помиляєтесь, коли рахуєте мене дурнішим за себе!..

Слідчий: Пане Свеней! Прошу не забуватися! Я слідчий Його Королівської Могі Королів Англії!

М. Свеней: Дякую за натякнення—воно для мене зараз дуже корисне. Пане слідчий! Ви неправду кажете, коли винуватите мене, яко вбивцю майора Фюканана. Я його не вбив! Ви не маєте жадних доказів на це! Чуєте—жадних! Не маєте тому, що я не вбивав його! Мені смішно, я регочу із вас і з вашого орангутаяга—посіпаки... Де ви його дістали—таку тютю! Ви думали мене залякати ним? Га? Ха-ха-ха!

Слідчий: Перемініть ваш тон. Цим ви погіршуєте своє становище... Я вас заарештовую!

М. Свеней: Ха-ха-ха! На який підставі? За те, що у вас не вигоріла комедія з орангутангом? Через це? Ех, ви! Джентельмени! Культурна нація! Свободолюбивий народ, царство цивілізації й демократизму! Буцигарники й пантюхи! Думали залякати своїм катом! Думали, що ось то ірландське бидло візьме та все й розкаже, впаде навколішки, стане просити пробачення, пощади! Помилилися! Ми вас хочемо поставити навколішки перед собою, а не себе перед вами! Чуєте! Пустіть мене! Мені остогидло тут з вами патякати, я не маю часу! Ей, люди! (б'є в долоні) Пустіть.

ЯВА X.

(З'являються секретар і кат. Слідчий збентежений).

М. Свеней: Пустіть мене!

Слідчий: Ви заарештований!

М. Свеней: Не маєте права! Я протестую! Пане секретарю! Ваш слідчий збожеволів очевидно!

Секретар: Пане Свеней! Ви помиляєтесь. Пан слідчий у своєму розумі!..

М. Свеней: Я протестую! Яко протест проти порушителя закону я оголошую голодовку! Оголошую її негайно, з цього моменту, з моменту порушення англійських законів божевільним слідчим.

Слідчий: (Нажимає кнопку дзвінка, з'являється двоє жандармів).

ЯВА XI.

— Заберіть арештанта Максима Свеней!

ЯВА XII.

(З'являється П. Свенеј)

М. Свенеј: Максиме! Ти арештований?

П. Свенеј: Так, арештований божевільним слідчим, який сам нарушає англійські закони. Яко протест проти порушників закону—я з цього моменту починаю голодувати. Своєї голодівки я не припиню аж доти, доки мене не випустять на волю. Пане слідчий! Щоб позбавитись амбарасу—краще пустіть мене! Чуєте? Я голодуватиму...

Слідчий: Жандарми! Ведіть арештанта! Жандарми виводять М. Свенея).

П. Свенеј: Максиме! Сину мій! Максиме! (Падає без притомності).

Кінець II дії.

III ДІЯ.

В'язниця. М. Свенеј качається з болю на ліжку. Біль цей викликається голодовими корчами шлунку. М. Свенеј у в'язничному вбранні. При піднятті заслони публіка чує його крик).

ЯВА I.

М. Свенеј: А-а-а-а! - - - А-а-а-а! - - - А-а-а-а-а-а! - - - (Починає качатися, біля 40 секунд лежить нерухомий, потім раптом зривається, зіскакує на підлогу, робить декілька кроків; падає, викрикує кілька голосівок „а-а“, потім силою надлюдської волі перемагає пекальний біль шлункових корчів. Зводиться на ноги, сідає на табу-

ретку. Одною рукою тримає живіт, а другою головою). Ні! Як би ти не болів, як би не розривали тебе корчі — не послухаю тебе! Не дам тобі навіть крихти їжі... ані каплі вина... А-а-а-а!!! (Падає на підлогу, качається по ній). А-а-а-а!!! — (Лізе рачки до табуретки, зводиться, сідає на ню). Яке страшне пекло! (Витирає піт з лоба). Тут такий собачий холод, а з мене піт ллється! Боже мій!.. Мамо! Матусенько моя! Де ти? Чому ти не прийшла ані разу?—Тобі мафуть не пускають до мене!.. Матусенько моя... (Чутно скрип ключа, у камеру входить сторож і приносить на підносі шклянку молока, чашку бульону, яйця, масло, білі сухарі, кісіль, вино і т. і.)

ЯВА II.

Сторож: (ставить їжу на столику, що біля ліжка). Пане Свенеј! Дивіться, які смачні речі сьогодні видали для вас! Ви тільки зверніть на це все вашу увагу. Подивіться (М. Свенеј дивиться в протилежний бік), яка тут благодать!—Пряжена сметанка з липовим медом... Який розкішний аромат!—А ось цей бульон... Він з птичих гнізд і гусиних потрошків... Ви не чуєте хіба, як він сильно пахне? В ньому змішалися запаші і петрушки, і цибульки; і моркви, і перцю—ох, що це за бульон смачний!

М. Свенеј: Ви знаєте добре, що мене не спокусите... А однак—як їсти хочеться!

Сторож: Та ж я для вас бажаю добра (підносить до нього чашку з бульоном). Ось покуштуйте тільки... Тільки одну ложечку... Ніби лікарство... ніби святе причастя. (Підносить лож-

ку з бульйоном до уст М. Свеней, який знаходиться в надзвичайно тяжкій душевній боротьбі!) Ось покуштуйте! Ви чуєте, який запах апетитний?.. (М. Свеней напівсвідомо одчиняє рота, сторож хутко вливає йому ложку бульйону, але М. Свеней раптово випльовує його, а рукою вибиває у сторожа чашку з бульйоном. Опритомлюється).

М. Свеней: Слухайте!.. Прошу вас! Не спокушайте мене! Не мучте.. Зараз тільки що перестали корчі шматувати мій шлунок... Благаю Вас—лишіть мене... Заберіть отой страшний піднос...

Сторож: Піднос з їжою лишиться тут Я маю такий наказ... Мені також доручено вам сказати, що до вас можуть приходити ваші родичі й знайомі, але—під одною умовою...

М. Свеней: Під якою умовою?

Сторож: Що ви розпочнете їсти!

М. Свеней: (Зобуренням) Геть звідсіля!

Сторож: Не репетуйте! Вас ніхто тут не боїться (виходить. Скрип ключів у замку. Пауза, в часі якої М. Свеней підходить до столика з їжою, торкається її, нюхає, бере в рот молоко зі шклянки, але хутко випльовує).

М. Свеней: Яка ж спокуса страшна!.. Боже! (Наливає з графина воду й полоще нею рота.) Ні, мій шлунок голодний,—не будеш панувати над моїм духом! Як не корчяся, як не шматуюся, але—ти мушиш коритися! (Скрип ключів у дверях. Входить судовий слідчий і сторож. Сторож лишається біля дверей. Слідчий підходить до М. Свеней, кланяється, сідає на табуретку. М. Свеней сідає на ліжку).

Слідчий: Мое поваження, пане Свеней! Як ся маєте? (До сторожа) Пан Свеней нічого не їли? (Сторож підходить до підноса з їжею, дивиться і каже).

Сторож: Ні, нічого!

Слідчий: Дивуюся вам, пане Свеней! Невже ви й справді думаете перемогти нас? Та це ж божевілля! Ви загинете! Чуєте—загинете в муках голоду! Загинете без останнього побачення зі своєю матір'ю й друзями! Ви ж їх так любите... Чуєте?—ви підете на той світ, не побачившись з матір'ю... З вашою матір'ю, яка від зорі до зорі простояє під вохкими мурами цієї в'язниці!—її проганяють звідсіля наші англійські вартові... Вона їх благає пустити її до Вас, хоча б на одну мить... Хоча б тільки до вашої камери побачити цю двері! Невже ж у вас, пане Свеней, немає серця для вашої матері? (М. Свеней зводиться з ліжка і з благанням підходить до слідчого).

М. Свеней: Пане слідчий! Благаю вас—дозвольте на побачення з матір'ю...

Слідчий: А їсти будете? От випийте шлянку цього пахучого молока!.. Випийте, і я в ту ж мить дозволю на візит вашої матері!.. Дозволю на довгу візит!.. На цілоденну візит вашої матері! (страшна внутрішня боротьба відбувається у Свеней).

М. Свеней: Пане слідчий! Мабуть ви не мали, або не маєте матері?—Пане слідчий?—Ах! темно... Я нічого не бачу! Червоні пасма й блискучі зорі... (Падає непритомний. Підбігає сторож

І разом зі слідчим переносить М. Свеней на ліжко. Кроплять його водою. М. Свеней одначе не приходить до притомности. Слідчий до сторожа).

С л і д ч і й! Хутко покличете тюремного фершала! — Хай принесе амоньяку. (Сторож виходить. У дверях його зупиняє слідчий). Стривайте! (Надумується, пише записку й дає сторожеві) Наті! Передайте цей ордер начальникові тюремної варті! Хай пустить до вязниці паню Свеней... Разом з нею й фершалом приходьте сюди! Ідіть! (Сторож виходить. Слідчий декілька разів проходить по сцені. Він в глибокій задумі. Зупиняється біля безпритомного М. Свеней). Ну, ірландський патріоте! Будь готовий! Подивимось, як ти співатимеш на цьому новому іспиті! Тай клята ж яка натура! Голод валить його з ніг, але зовсім повалити не може! Ні! — Ти мусиш власти першим! Чуєш! — Ти впадеш, а не Англія... (В камеру вривається пані Свеней. Кидається до сина. Разом з нею приходять сторож і фершал з амоньяком. Фершал дає нюхати амоньяк М. Свеней, тре ним виски йому).

ЯВА IV.

П. С в е н е й: Сину мій! Що з тобою! Боже! — Він непритомний! — який блідий і страшний! Максиме мій! (Обхоплює його груди руками й ридає. Від захопів фершала М. Свеней поступовно прочувається. Спостерігає матір. Радісно).

М. С в е н е й: Матусенько! Невже це ви? — І вас пустили до мене? Боже! — Який я радий! — Яке щастя...

С л і д ч і й: Але — це щастя зараз може зни-

кнути... Сторож і фершал, відведіть паню Свеней від ліжка! (Сторож і фершал виконують наказ слідчого. Пані Свеней пручається).

П. С в е н е й: Пустіть мене! Це мій син! Він не винний! Пустіть мене!..

С л і д ч і й: Пані Свеней! Ми розуміємо ваші материнські почуття! І наша англійська влада йде на зустріч вам... Нам не зрозуміла тільки впертість вашого сина, який зовсім не дорожить вашою любов'ю до себе... (М. Свеней робить рух. Пробує зірватися з ліжка, але не має сил і знову на нього падає. Сидить).

М. С в е н е й: Мамо! — це не правда! — Це все не правда! — Я люблю вас, мамо... І зараз — більш, ніж коли б то не було раніш...

С л і д ч і й: Докажіть це на ділі! (бере шклянку з моколом) От випийте це пахуче молоко (Дивиться на нього і підходить ближче)... Це не молоко навіть, а пряжена сметанка з липовим медом... Вона розкішно пахне... От випийте!.. І я на цілу добу залишаю вашу матір тут, з вами!

М. С в е н е й: (Заламує руки) Боже!..

П. С в е н е й: Максиме!..

С л і д ч і й: От випийте! Докажіть, що ви любите вашу матір... Вона пиється тут з вами — на цілу добу! Чуєте — на цілу добу! — На дві доби! На тиждень! Лише за шклянку молока з липовим медом. — Я вас випущу на волю!

П. С в е н е й: Максиме! — Гий!

М. С в е н е й: Мамо! Я не можу гити!

П. С в е н е й: Пий, Максиме!.. (слідчий підносить молоко до Максима. Той простягає ркуу,

бере його й несе до рота) Пий, пий Максиме! Пий!..

М. Свеной: (Вже від уст відриває склянку з молоком й раптово кидає її об землю) Ні! Не зраджу тебе народе мій! (Падає навколішки) Не зраджу тебе! Не зраджу!

Слідчий: (До сторожа й фершана) Випроводьте зайдіть паню Свеной!

П. Свеной: Максиме! Благаю тебе! Куди я піду? Я одна, Максиме! Куди я піду!

Слідчий: Проводьте геть її (насилено виводять).

М. Свеной: Не зраджу тебе, народе мій! Не зраджу тебе!

Кінець III дії.

IV ДІЯ.

ЯВА I.

Парадна саля в замку О'Вонеля. Відбувається бал-маскарад на користь місцевого ірландського благодійного товариства. В салі влаштовано кіоски, в яких продаються напитки, квіти і т. і. На стінах патрети предків О'Вонеля. З одного боку сцени влаштовано басідку, в якій може зібратися декілька осіб. Едуард і Ельвіра О'Вонелі разом зі службою й покаліченим селянином, який тепер вже очунав і в цілпльному вбранні, роблять останні приготування для прийому гостей).

Е. О'Вонель: (Звертається до служби) Ну, тепер, здається, все приготовлено? (До сестри й служби) Правда?

Альберт і Люсі: (разом) О, так, пане! Все.

Е. О'Вонель: Дуже добре. Ви, Альберт, будете зустрічати гостей у передпокоях, ви, Люсі, будете розцягати, а ти, Ельвіро, вітатимеш їх в блакитній гостинній... Решта нашої служби—щоб усі були на своїх місцях... Це вже ти, моя сестричко, потурбуйся за мене.

Ельвіра О'В: Не бійсь, мені не першина. У мене все буде добре! (Виховить разом зі службою).

Е. О'Вонель: О, ти в мене героїня!

Селянин: Я ніколи ще не був на таких розкішних балах... Особливо на маскових... Мені чогось ніяково...

Е. О'Вонель: Це нічого... Це тільки в початку... Ви мусите навчатися світських манер, мусите виховувати себе... Правильніше—перевиховувати. Тепер ви член нашої організації, а члени нашої організації мусять бути досконалими людьми, людьми, які в селянській хаті і в королівському палаці виють однаково добре себе тримати!... А це дається лише впертою і свідомою працею над своїм духовним і фізичним удосконаленням

Селянин: Це так трудно, так трудно... Чи я зумію все це подолати?

Е. О'Вонель: Зумієте, повинні зуміти, віра у святість нашої ірландської справи мусить перебороти всі труднощі.

Селянин: я кажемо щирю правду! Я вірю в святість нашої боротьби, вірю в нас, у Максима Свеноя, у нашу організацію! Я на все готовий... Кожний ваш наказ—мені закон, кожне

бажання—обов'язковий наказ! Я вчитимуся, виконуватиму всі ваші вказівки, на те, щоб тільки допомагати вам, дорогий пане Едуарде!

Е. О'Вонель: Гарзд!.. Одного разу ви питалися у мене про ці патрети? Правда?

Селянини: Так, так! Будь-ласка—розкажіть мені про них.

Е. О'Вонель: (Вказуючи на патрети, що вісять на боковій стіні) Оце все—яничари, запроданці! Безсовісні і глупі! Я давно витопив би комін от цима мерзотними патретами, але .. тримаю їх для колекції, а також і для ганьби... самого себе. Хочу мати постійно перед своїми очима вразливий докір за збродні проти Ірландії оцих моїх предків...

Селянини: А цей патрет? (вказує на великий патрет чоловіка у мантиї д-ра Оксфордського університету. Патрет прибрано цвітами і зеленню).

Е. О'Вонель: Це—мій батько! Він перший з нашого старинного роду пристав до ірландського національного руху! Він перший вказав мені сяйво істини—правду ірландської нації. Він перший повернувся в лоно нашої страдниці—Батьківщини! Але—він був глибоко нещасливий... У своєму громадському осередкові він був один. Зі своїми почуттями він постійно примушений був ховатися... Утаємничені були тільки самі близькі друзі, серед яких були й Свеней...

Селянини: М. Свеней?! Пане Едуарде! Що нам робити з ним? Він же вморить себе голодом!

Е. О'Вонель: Ах! не кажіть! Не спминайте! (Е. О'Вонель і селянини переходять в

альтайку. В кіосках з'являються пані; в салі гості, починає грати музика, снують маски. Вальтанці Е. О'Вонель ховить схвильований) Який жах! Який жах! Дорогий брате! Коли б ви знали, що за тягар гнітить мене! Ах, який тягар! Який тягар!

Селянини: Ми мусимо спасти Свеней!

Е. О'Вонель: Так! Мусимо! Мусимо! Але... ми повинні! Він сам того не хоче. Вже три тижні, як він конає голодовою смертю... Спочатку у в'язниці, а тепер в шпиталі, де режим значно легший... Мені вдалося переговорити з ним... Він суворо заборонив аживати яких би то не було заходів на те, щоб спасти його. Всі мсі заперечення він розбив своєю непереможною логікою. Він каже, що справа його арешту набрала великого розголосу, що в усьому світі про нього пише вся преса, що його змагання з англійським судом—це змагання всієї Ірландії з усією Англією!—Ніби зустрічний бій двох армій. Кожний день цієї боротьби дає нові докази неможовленням націям про необхідність змагань до волі!

Селянини: Так... так Максим Свеней мусить загинути?

Е. О'Вонель: Так! Мусить загинути! Він сам того хоче... Англії ці його не випустять... І Свеней про це знає і свідомо йде на смерть!.. Спочатку він вагався, але потім... А-а-а-ах—як мені тяжко, як тяжко! Я його так люблю! Люблю, як друга й як політичного однодумця... А до того ще—страждання його матері—пані Свеней! Як тяжко... Врже—як тяжко! (Заламавши в одчаю руки, опускається в плетене крісло. Вальтанці з'являється чорне доміо, яке підходить до

Е. О'Вонель і поспішно здимає маску—то пані Свеней).

ЯВА II.

П. Свеней: Це я! Це я! Прошу Вас—благаю—спасіть Максима! Спасіть його—він вже конає! Ви ж тепер стоїте на чолі нашої організації! Ви заступник Максима! Ви все можете! Викрадіть його зі шпіталю! (Подає Едуарду О'Вонелю папери) Ось план шпіталю... Там зовсім невелика варта. Я слідувала за життям у ньому—це дуже легко зробити! Найкраще під ранок, коли всі сплять! Я цілий час знаходжусь при сині, я буду тримати річчю в його кімнату не замкненим. Прошу Вас (стає навколосий перед Е. О'Вонелем. Той страшенно збентежений).

Е. О'Вонель: Пані Свеней! Дорога пані Свеней (Піднімає п. Свеней) Встаньте! Прошу Вас! (П. Свеней встає) Я сам також страждаю! Мені також боляче й тяжко! Дорога пані Свеней! Вірте мені! Ви самі знаєте, як дорожить наша організація...

П. Свеней: Ах! Я знаю, я все знаю! Я ніяк не можу тільки того збагнути, що наша могутня організація „Феніів“, перед якою вороги тремтіли, яка не знала перешкод—тепер сидить і... спить! (Е. О'Вонель робить рух) Чому Ви, пане Едуарде! Яко новий голова „Феніів“ і сердечний приятель Максима, чому Ви не вдарите палець об лалець, щоб спасти його! Чому? Я розумію причину бездіяльності, коли Максим був у в'язниці!.. Там була велика варта, в'язниця, але тепер, коли він у шпіталі...

Е. О'Вонель: Пані Свеней...

П. Свеней: Прошу! Не перебивайте мене! Я мати! Я перш усього мати! Я вимагаю від вас ділань, хутких і енергійних ділань! Чуєте! Ви мусите, Ви повинні спасти Максима!

Е. О'Вонель: Пані Свеней...

П. Свеней. Жадні резони мене не переконують! Чому „Братство“ раніш могло все робити, чому раніш воно спасало членів із в'язниці, із арештів; було всесильне і страшне для ворогів Ірландії? Чому тепер, коли справа торкнулася мого сина, то організація стала ніби той паралітик—немічна й розслаблена? Чому це так? Я питаюся у Вас?!!

Е. О'Вонель: Організація працює над справою звільнення вашого сина... вона працює... От і ви добре зробили, що принесли плани шпіталю... Це дуже добре... Потім—бачите—цей баль (Гості зазавляються в „коробочку від сірників“. Гра полягає в тому, що два ряди (чоловіків і жінок) стоять один проти другого й кожний чомер зі свого носа, без помочи рук, надів'є на ніс свого візані, по черзі, коробочку з сірників. Коли коробочка впаде на підлогу, то той, у кого це трапилось, мусить нагинатися і, без помочи рук, надівати її на свій ніс. Це викликає регіт і захоплення серед гостей)—А що навмисне влаштовано на те, щоб прилабити місцевих англійських сатрапів і запізнатися ближче з ними...

П. Свеней: Я все це бачу, але не бачу жадної акції для звільнення мого сина! Я буду ждати ще два дні! І коли за цей час Ви не звільнете Максима, я піду до англійців і все їм

розкажу! Я назву справжнього винуватця смерті Фюканана!

Е. О'Вонель: Невже ви думаете, що вони вам повірять? Що вони випустять зараз вашого сина? Пані Свеней! Мені так само тяжко — я так само, як і Ви, страждаю із за нещасливої долі Максима! Пані Свеней! Я люблю вашого сина, як найліпшого друга! Він для мене — найближча істота в світі. (П. Свеней сідає в крісло) Пані Свеней! Максим сам не хоче, щоб його спасали...

П. Свеней: Як? Що ви кажете? Як то він не хоче? Це було у в'язниці, але в шпиталі — він обіцяв мені, що буде жити, коли організація його спасе!.. (Е. О'Вонель схоплюється, замішаний).

Е. О'Вонель: Так... е — мені так здається... Я рахую, що коли б він довдався про ваш намір, то він би не скотив...

П. Свеней: Ви мене злякали... Я думала... А-а-ах, яке горе, яке горе! (Заламує руки) Що мені робити (плаче). Що мені робити?! (Водить пані Ельвіра).

ЯВА III.

Ельвіра О'В: Пані Свеней! Ви плачете? (Дивиться на Едуарда) Едуарде! Ну, чого ти стоїш! Заспокойся пані! Пані Свеней! Дорога пані Свеней!.. Я зараз принесу напоїв... Едуарде! (Зіходить. На сцені в цей час відбуваються танці. Танцюють якийсь особливо пристрасний фокс-тот.)

Е. О'Вонель: Заспокойтеся, пані Свеней! Прошу Вас... Не вбивайтеся!

П. Свеней: Як заспокоїтися мені, коли син мій, син мій конає! Конає в муках, в надлюдських стражданнях! Сам один, а друзі його ось тут — забавляються на масковому балю! Музика, танці...

Е. О'Вонель: Пані Свеней! Для нас — це не баль, а чергова праця нашого порядку денного... Я зовсім не заслужив на такі докори...

П. Свеней: Вибачте мені! Прошу Вас... Я божеволію, я не знаю, що зі мною робиться... Я не можу знайти місця для себе! З того моменту, як заарештовано Максима — для мене перестало існувати все на світі... Боротьба рідного народу, справи поневолених націй — усе людство з його лементом, зойками, кров'ю й сльозами — все це кудись раптом зникло! Лишилася мученицький образ сина; його страждання, його духовне і фізичне ество — це зміст кожної хвилини мого життя всіх помислів, всіх моїх рухів! Поза ним я нічого не бачу, для мене нічого не існує! Лише одна думка, одна ідея — спасти сина! Сина спасти, визволити його.

ЯВА IV.

(Ельвіра приносить назагран. П. Свеней п'є його як воду)

Ельвіра О'Вонель: Заспокойтеся, до рога пані Свеней! Ходімо до мене, в мій будинок — ви там відпочинете. Правда? Туди й Едуард прийде... Ходім, пані Свеней!

П. Свеней: Я так втомилась, так втомилась... З моменту арештування я зовсім не спала... Вночі вартувала, а вдень ходила п

урядових установах—клопотала за сина. Але... хіба стане хто звертати увагу на благання старої жінки... Кому цікаво розбиратися у материнському горі? Чие серце зворушать сльози старої матері? Хіба оці розодягнені ляльки мають людське серце?—Звір'яче! Гадюче! Колиб я мела силу Самсона—я завалила б усі палаци, де збираються ці плазуни для своїх забав у „коробочки од сірників“! А-г г-г! Ходім, панно Ельвіро! Ходім! Бо я можу кинутись на них і перекусати їх, як та скажена собака! (Хутко обое виходять).

Е. О'Вонель: (До селянина, який пильно розглядає плани, що принесла п. Свеней). Що це ви так пильно розглядаєте?

Селянин: План англійського шпіталю, в якому лежить Максим Свеней...

Е. О'Вонель: Нащо?

Селянин: Хочу зазнайомитися з ним, щоб спасти Максима Свеней...

Е. О'Вонель: Ви його не спасите! Я вам кавав уже! Це буде проти його волі. Максим Свеней загине. Його може спасти лише англійський уряд, але він того не зробить... Тут зішлись дві сили. Взаємний стосунок між ними в даний момент такий, що сила М. Свеней мусить впасти першою... Так часто буває, що злива на гірських верховинах дає шалений потік... Потік біжить, набирає розгону й сили... На своєму шляху він все нищить, але, в решті-решт, збігає в долину, натикається на слабеньку греблю... Зупиняється його рух... Втрачає зливу, починає світити сонце, спрагнена посухою земля хутко вбирає у себе воду з потоку, а гребелька все стоїть і стоїть. Нарешті—її сила ввірвалася—по її трупі

пронісся потік, але його енергія була вже ослаблена... Вона позбулася своєї початкової руйнівної сили. Позбулася через опір маленької гребельки!

— Над нашим народом не потік, а ціле вороже море лютує довгі віки. Щоб його вгамувати—потрібно класти вздовж і впоперек греблі. Наш народ, власне, і кладе оці греблі. Замість каменю—він гатить в них свої кістки, замість цементу—в проелюки ллє свою кров святу... Йшли віки—старі греблі руйнувалися, клялись нові... Такю новою греблею є стово Максима Свеней! Біля його слабого, змученого тіла зараз зупинилася люта й дика ворожа сила. Доки Максим Свеней живе, ця сила спаралізована в частині своїх ділянь... Міццю свого духу, дивовижною могутністю свого інтелекту—він привабив до себе увагу гнобителів поневолених націй в усьому світі... Кожний з майстрів гнобительської штуки що дня присвячує певну кількість часу на розважання над справою панування над своїми власними Максимами Свенейми... Іхні мізки примушені що хвилини напружуватися, щоб винаходити способи на втихомирення своїх Свенейів... Коли б же ті мізки були вільними, то вони справніше працювали б для користі своїх держав-гнобительниць, а це значить, що гнобителі б росли, й сила їх збільшувалася б!..

Селянин: Розумію... Але мені так жаль, так жаль Максима Свеней...

Е. О'Вонель: Мені так само, але... Інтелекти нації вимагають від нас кривавих офір і ми мусимо їх давати, коли баж є чо добра, і воля, і правди для рідного народу, а відтак і для всього людства! А тому—мусимо давати їх... Мусимо!..

(Танці досягають свою апогею. Танцюють особливо страсний фокс-трот)

Кінець IV дії.

V Дія.

Шпитальна палата. Ніч. На ліжку безпритомний лежить М. Свеней, подібний скорше до коষ্ঠотрупа ніж до людини. Горить пригашена лампа. На стіні образ Спасителя. П. Свеней стоїть навколішках і молиться. Увесь час чути мелодію похоронного маршу Шопена або української пісні „Чуєш, брате мій“. Грає скрипка, або невеличкий симфонічний оркестр під еурдику. В камері одне велике вікно, через яке видно місячну ніч і англійського вартового на чаті. Опісля підняття заслони 3-4 хвилини чути одну лише музику. П. Свеней встає—підходить до ліжка сина).

ЯВА I.

П. Свеней: Здається, заснув, мій знівечений сокіл, мій страсотерпаць безталанний... О, Боже! Молюсь до Тебе—спаси його! Благаю Тебе—продовж ще життя його... Може з'явиться чудо і серця гнобителів наших вгамуються й стануть людськими... Може, нарешті, „Фенії“ придуть на допомогу, може... може!.. (Глибока задума) А-а-а-ах! Ні! ні! Ніколи того не буде! Не потішай, безталанна мати, марними надіями своєї старої голови! Не потішай даремно... Твого сина всі забули! Це тільки він памятав про весь світ! За нього-ж—ніхто не дбає! Максим

гине! Жадна сила його не вирве з окривавлених пазурів лютого ворога! Розбещеного... Ти, стара мати, лишилася на самоті... Одна... Чувш—сэм! одна... Одна-а-а, одна-а (плаче). Власними старечими силами пробиватимеш аж до сконання свій шлях тернистий! Ніхто не заопікується твоєю старістю! Розвіються й ніколи не повернуться твої мрії... Будеш сама, як чайка одинока серед розбурханого моря, а народ твій конатиме й надалі у смертельній боротьбі, і ти не дочекаєшся його визволення... Зникнеш разом із своїм сином у безодню віків, у безмежність простору і часу... Твоє старече ество піде пригноблене й сумне у жахливу прирву ненаситної смерті... І ці твої руки, і ці уста, і цей мозок, в якому народилася ця думка—все, все шезне, розвіється без останку, без нятяку, без спомину й сліду... Боже—пощо це все? (Підходить до ліжка) Максиме мій! Світе мій! Моя дитино безталанна-а-а... (Плаче. М. Свеней робить рух рукою, П. Свеней раптово вгамовує себе) А-а-ах! Щі, щі! Та ж я його так позбупжу. Боже! (Входять лікар і снітар, який в руці має пихтар).

ЯВА II.

Лікар: А Ви все не спите, пані Свеней? Це дуже недобре... Ви себе остаточно змарнуєте. Коли Ви не ляжете, або не сядете відпочити, то я накажу більше не пускати Вас до шпиталю...

П. Свеней: Прошу пробачити мені... я зараз сяду, я засну... вибачте.

Лікар: Мені жаль Вас! Я щиро співчуваю Вам, пані Свеней! Я одверто вам про це

зазначаю!.. Я ненавижу всі ці порядки, які встановила тут Англія... Мене обурюють до глибини душі оті страхоття, що панують у вашій бідній батьківщині!..

Санітар: (запальчиво) І я теж—я теж ненавижу Англію! Те, що виробляють тут англійці,—обурливе й ганебне! (лікар з зацікавленням дивиться на санітара).

Лікар: Відпочиньте, пані Свеней! Засніть! (Всадюючи п. Свеней в крісло) Ви так втомились, стільки натерпілись. (До санітара) Ходім! Скільки днів, як Максим Свеней голодує?

Санітар: Вже сорок одна доба. В останні дні він зовсім втрапив притомність... Все життя його підтримується тільки штучними дачами кисню...

Лікар: А-а-а! Ходім. Ц-с... (Виходять. п. Свеней дивиться на ліжко сина. В дверях санітар зупиняється і хутко підходить до п. Свеней, дає їй листа.)

П. Свеней: Що це, від кого?

Санітар: Від ваших! Прочитайте—побачите! (Хутко виходить у слід за лікарем).

П. Свеней: (Похалцем встає з крісла, розгортає листа). Від Едуарду О'Вонеля! Нарешті! (Читає)...Терпіння Вашого сина завдають мені надлюдських мук! Дорога пані Свеней! Я не можу далі зносити їх! Ваш син узяв з мене слово, щоб я не вживав жадних заходів, що до звільнення його з рук Англійців. Гадаю, що цього зізнання вистачить для Вас на те, щоб зрозуміти мою й нашої організації роль в цій справі... (Припиняє читати й зі здивуванням каже). Та от воно що! А мені казав, що надіється на ви-

волення через „Фенії“! (Дальше читає) „Дорога пані Свеней! Я зламав слово, яке дав Максимові,—не видавати таємниці цієї Вам, але роблю так із за моєї любови до нього! Ви зрозумієте і побачите мене!

Поговоріть з ним ще встанне, покажіть йому цього листа—може він згодиться і як би це сталося, то негайно повідомте мене, а тоді „Фенії“ нападуть на шпиталь і звільнять Максима! У нас все приготовлено! Ждем Вашої відповіді...“ (Складає листа й ховає його в кишеню, але папірець до неї не попадає, а просковзує мимо й падає на підлогу в 2-3 кроках від ліжка М. Свеней. Пані Свеней знову сідає в крісло). Тепер мені все ясно! Бідний Едуард! В душі я обвинувачувала його за те, що він не зорганізував нападу на шпиталь. Тепер розумію його вимушену пасивність. (До ліжка сина) Максиме мій! Невже ж тобі не жаль мене! О Боже! Змилуйся наді мною, дай сил мені! (Хвитається за голову.) Як же голова тяжко болить! (Виймає чотки, хреститься, потім хрестить в напрямку на ліжко сина, молиться, далі голосно каже:) Боже! Як я втомилась! Як до краю втомилась я! (Схиляє голову на груди, засинає. Пауза 2-3 хв. В камеру знову повертаються лікар і санітар)

ЯВА III

Лікар: Спить! Бідна мати! (До ліжка М. Свеней) І він бідопашний спить... Мабуть це останній його сон... У нього тіло так виснажилось, так виснажилось. Тільки надзвичайна ніч духа ще тримає його на цьому світі...

Санітар Мені так жаль, так жаль його!
Лікар: Що ми вдіємо своїми жалями! Нічого...

Санітар: Що? Ну, це ще ми побачимо! Я хоч і англієць, але завтра ж їду до Ірландських повстанців... (Лікар зі здивуванням дивиться на санітара). Чого ви так дивитесь? Думаєте не піду? Ось побачите!

Лікар: Тихо! Мовчіть... Т-с-с. Ходімо (Виходять. (Пауза 2-3 хвилини, в тягу яких являється світ зорі і, через вікно, падає на обличчя М. Свенея, який пробуджується. Свої слова М. Свенея говорить дуже поволі і голосом до краю ослабленим. Через кожні 2-3 фрази—пауза).

М. Свенея: Що це! Соняшний промінь? І мені не хочеться їсти? О-о! Я можу підняти руку, можу встати... ану, поспробую... (Пробує звестись, але знову опускається знесилений) А як легко... В усьому тілі відчуваю якесь тепло, як раніш—ще перед голодовкою... В голові знову снують думки, воскресли мрії, зродились ідеї, в серці ажєвіра радість, встають образи минулого... Руки теплі... (Спостерігає матір) А-а-а! І матусенька моя тут... Я так давно не бачив її... Мамо!—Не має голосу, ані сил. (знову намагається встати й кликати) Мамо!—Просніться! Встаньте!—Я так давно не бачив вас... Мені зараз краще стало... Вже немає корчів шлунку... хочеться говорити з вами, чути голос ваш! Може це в останнє! Мамо!—Як прегарно світить сонце... гріє... Тепло! Сонце, сонечко! Світло мій! Грій нас, світи народові нашому! Напувай його своєю цілющою силою... Сонечко! як давно ти не показувалося (Пауза. Кашляє.) Сонечко—моя радість. Як со-

лодко, як ясно, як приємно жити! О, сонце! Як би я міг тебе обняти, злитися з тобою й опісля вмерти! (За цей час соняшний промінь пересувається з ліжка Максима на те місце на підлозі, де лежить загублений лист Едуарда О'Вонеля. Максим запричіпає листа). Що таке? Лист! (Бере палку, що стоїть біля столика й нею дістає листа, розгортає і про себе читає, зхвилювано каже) Від Едуарда! Зін кличе мене! Дорогий приятель мій! (Цілує листа). Вірний друже мій! Ще хоч раз тебе побачити! Устиснути руку твою дорого! Едуарде мій! Жити хочу! Жити! Мамо! Матусенько моя! Встаньте—давайте мені вина, молока, кличте фенііа—хай визволяють мене! Мамо! Я жити хочу, мамо! Встаньте! (Зривається з ліжка, робить 2-3 кроки, кашляє, хвитається за груди, потім ніби щось ловить перед собою, падає.) Мамо! Жити хочу! жи-жи-и-и-т-т... (Передсмертні агонії) Хо-о-чу, ж-жи-и-и-ти... (На шум падіння сина пробуджується п. Свечей і підбігає до нього).

Пані Свенея: Максиме! Сину мій! Боже! Він конає! Люде! Рятуйте! Син конає мій (Входить санітар і лікар)

ЯВА 4.

Лікар: Заспокойтеся, пані Свенея! (Маєє живчик у трупа) Так! він умер!

П. Свенея: Умер! син мій умер! (падає на труп сина і голосить).

Санітар: Прощайте, пане докторе!

Лікар: ??

Санітар: З цього моменту я перестаю бути англієм! До побачення! (Хутко виходить)

Лікар намагається його зупинити, але запізнюється—санітар зникає. Лікар в глибокій задумі підходить до пані Свенеї і з сумом дивиться на неї.

Чутно плач і зойки забитої горем матері. Музика зводить свій тон на піаніссімо).

— Кінець. —

МИСТЕЦЬКА ТРИБУНА.

А. КОРШНІВСЬКИЙ.

В БЕЗОДНІ ГЛИБИН І НА ЗЕНІТАХ ВЕРХОВИН.

(В приводу появи нового твору Осипа Турянського „Дума Пралісу“)

„І в мандрівці життя я побачив безмірні шляхи до світла і змирив усі безодні тьми і страждання“.

(Дума пралісу“, ч. II, ст. 212).

Дивитись і бачити, слухати і чути, приймати враження й давати відповідні для них точні емоціонування інтелекту—оце ті головні прикмети, які мусить мати кожний справжній мистець, реформатор, провідник народа, раси, людства.

Досконалість цих ознак, хист здобування при їх допомозі певної мети—оце те, що відмежовує генія від пересічного талану. В них же, в цих ознаках—найбільший секрет тих колізій, що повстають між генієм з одної сторони і масою, пересічними людськими ествами з другого боку. І це не дивно. Більше—

це натурально. Так було, є і бути мусить. Мусить бути тому, що серед мільонів людських очей, які дивилися століттями, на протязі існування ряду поколінь на людську статть, не було очей, що зуміли б були уздріти в ній те прекрасне, що побачили в ній же такі досконалі очі, як очі Рафаеля, Мурільо, Рубенса...

Розпучливість надгробних ридань вражала і вражає кожну більш-менш чутливу людську натуру, але вповні, захоплюючи ество тих страждань збаламутила тільки душа Шопена, в той момент, коли в останній її повсталала мелодія його геніального похоронного маршу. — — — — —

Ідея порівнювання людини зі звірям і навпаки—кому ж з нас не знайома? Хто з нас не робив і не робить щодня подібних порівнювань?

Але, роблячи їх, кожний з нас не в стані упритомнити собі чогось такого, що могло б з очевидною докладністю представити нам вищість звіряти над людиною.

У кожного, хто подібними питаннями цікавиться не так собі—„від нічого робити“, але хто ставить їх перед собою з усією щирістю і справжнім тремтінням пошукувача розв'язань одвічних загадок буття, питання ці лишалися тільки... питаннями.

Кожний з таких дослідників відчував, що правда десь є, що вона мусить бути, але ж—її не могли

докладно бачити очі, ясно чути уші, торкатися пучки пальців.

Чогось бракувало. Не вистачало якихось останніх порушень пензля руки геніяльного мистця, щоб із туманих окреслень дотеперешніх людських доходжень повсталала картина грізної істини.

Таким могутнім порушенням пензля, що з задушливих опарів людського життя створило для нас образ фільзовсько-мистецької правди, і є останній твір О. Турянського „Дума Пралісу“.

Ядерними, захоплююче смілими, досконало вправленими рисами письменник дає нам малюнок, який доказує, що людина з давніх часів була і є гірше звіря; що найлютіший з кровоядних—ніщо в порівнанні з першим—ліпшим дипломатом, міністром або, нарешті, пересічним обивателем землі.

Своїм таланом автор оповиває душу читача, підносить її в піднебесні височини і звідтіль, як Данте, показує нам рай і пекло на землі.

Крок за кроком, образ за образом, він представляє нашим духовним очам первісне життя звіряти, що покірно слухає, з роду в рід, одвічного голосу матері природи, і поруч з цим малює життя людини, яка знехтувала закони природи, оголосила себе паном на землі й у шаленому самозасліпленню та непогамованих гордошах своїх розпочала божевільний танець збройних боротьб і взаємного самознищення.

Шляхом порівняння звірчої етики й моралі з людською; використовуючи здобутки філософії і психології, вносячи сюди національні, соціальні, економічні та політичні моменти й усе це злітувавши промінистим сяйвом свого мистецького хисту,—О. Турянський дав нам жахливу картину: „Людина гірше звіря!“

„Дума Пралісу“ в стані найчорнішу душу сучасного егоцентрика кинути у безодню одчаю і песимизму, звідтіль підняти її у початкові джерела соняшного проміння, у радість і щастя ідеального буття.

У цьому творі автор обдаровує нас повними жменями скарбів свого прекрасного духу, свого гарячого серця, свого глибоко-людяного, в найкращому розумінні того слова, ества. Воно—єство те—наскрізь пересякнуте універсальною любов'ю до людини, зврати, рослини, до всього світоотвору.

„О сонце і блаките зір,
Чудовий мій ти ясний світе!
О, сумерку долин і гір
І всі живі природи діти!
Мій спів для вас на вічний час:
Люблю я вас!“

Хай голос мій небесних мрій
Вам душу все і все цілує,
Хай, брати, як чародій
До духа шлях усе простує!
Хай вас до всіх життя обнов
Веде любов.

Для себе всім загинути
І в духові всього творіння
Любов'ю всім поринути—
Се наша ціль і призначіння.
Житте—любов, мета життя—
Се дух буття“.

Ця небосажна й палка любов поета, безсумно, є джерелом і його великої ненависти до всього того амебовидного, плазуючого; до всього того,

упослідило людину до ролі шрубки в машині сучасних національних і соціальних утисків, клиночка у варштані, що зробив з тієї людини безвольне знаряддя теперішнього обурливого стану річей. Ріжних чинників цього стану письменник зводить з їхніх фальшивих і зпорохнявілих педесталів і дає їм належне для них місце. Робить це сміло, отверто, героїчно робить це так, як колись робили наші предки—лицарі, коли, йдучи на ворогів, попереджали їх: „Йдемо на вас!“ Відтак Осип Турянський кидає всьому людству страшне обвинувачення—ставить його нижче звірини. Даємо слово самому авторові:

„Основним принципом звірино-державно-суспільного ладу є максима: жий коштом слабшого, але поведься з ним із почуттям чесності й лицарськості, значить, убий його так скоро, щоби слабший звір не тільки не мучився, але й навіть не помітив, коли перестав жити. З огляду на таку нашу звірину засаду, згідну з честю, з мораллю й естетикою, кожний звір навіть не знає, що се таке смерть, не думає про неї та не боїться її, бо може й мусить у противенстві до людини сказати собі ось яку глибоку звірино-життєву правду: „Я не маю найменшої причини боятися смерті. Чому? Ось тому: коли я є, нема смерті; прийде смерть, мене нема.“ „Як же виглядає людський державно-суспільний лад? Коли наша звірина держава на те тільки йснує, щоби зберегти святий закон природи, силою котрого дужий звір мусить убивати слабшого з найменшим боєм для останнього, то люд-

ська держава піднесла до найвищого закону оцей жажливо-дикий принцип: не вбий, тільки вбивай! Убивай, сильна людина, слабшу людину тижнями, роками, десятками літ, убивай її протягом її всього життя. Не вбий, бо тоді держава тебе уб'є! Убивай, тоді будеш чесним, корисним, ідеальним громадянином“. „...людська держава забезпечує життя тільки маленькій кількості людей, які є її знаряддям: що до мільонів других людей, то вона стопами цивільних і карних законів зв'язала їм руки, ноги й душу й зовсім їй байдуже, чи ті люди будуть мати чим жити, чи загинуть із голоду. Людська держава поділила людей на посідачів і на так званих голопупанків або прелестарів. „...людина нагоропашить цілу гору скарбів, запахає ними горло, черево, кишені, пазухи, халяви, а коли голопупенки хочуть взяти з тієї гори дещо у свої власні кишені й черева, тоді людина кричить до них:

„Геть руки від сього, ви, обірванці, голодранці! Се не ваше, се моє!“ Для звіриних мозків, не притемнених людською культурою, просто не зрозуміле те, що держава бере такого самолюбивого глота з його ненажерливим і вічно, як безодня відчиненим ротом у свою оборону перед мільйонами тих голопупенків, М., звіри, не знаємо засади „се моє, се твоє“. А люди на сій засаді збудували цілий свій державно-суспільний лад. „...час від часу адається голопупенкам розторошити

трони, порвати царські ризи та замінити корону, наприклад, у звичайний собі горщик. Се в людей зоветься „революція“. Одначе що тоді діється? Нема нічого страшнішого від невольника, що дірветься до жолобу державно-суспільного ладу:“ „... І коли давніше над мільонами людей панував коронований цар, то тепер царює над ними некоронований хам. І тоді на білу хмару наступає чорна хмара. Горе було людям під білою хмарою царів, та ще більша руїна обхоплює землю під чорною хмарою некоронованих деспотів. Тоді відчиняються пекельні ворота й пекло переносись своє царство між людей.“

„... В порівнанні зі звіринною державою всяка людська держава, без огляду на те, чи в ній панує цар, чи глитаї, чи голопупенко—се установа самолюбної наживи небагатьох одиниць із одного боку й повільного конання мільонів людей з другого боку. В людським-суспільним ладі не змінється нічого за винятком положення й завдання корони, котра відбуває тільки невеличку подорож, а саме: за панування голопупенка стоїть до гори нагами під ліжком для певної потреби так довго, доки той самий голопупенко не вийме її з під ліжка й не покладе її собі на голову. Тоді юрба, що раніше кричала: „Смерть цареві!“, тепер несамовито реве: „Хай живе цар!“ Оце вічне, незмінне блудне коло людського суспільного ладу“.

... Щоби перемінити державно-суспільний лад, треба насамперед людям перемінити, переродити свою душу. Одначе се неможливе, бо людська душа, раз одбігши наслідком культури од природи, раз пересякнувшись наскрізь багном самолюбства і гнилою брехні, на мою думку, ніколи не переродиться“: (Част. I, ст. 63.)

Пригноблюючі й помурі образи.

Але ж, хіба дійсність гірша?

— Ні Вона, власне, така й є. Й у цьому правдивому освітленню дійсності—вся нага твору, вся краса його.

„Дума Пралісу“ належить до вищої категорії проявів краси. На неї не може покласти свого тавра жадна з пануючих і володіючих у сфасности умами людства філзовських систем та літературних шкіл. „Дума Пралісу“ з більшістю із них є у колізії, бо ж не воскресє фіміамів, не славословить їм.

За це сили її мститимуться на творі, а відтак і на авторові його. І коли б цей твір з'явився у середньовіччю, то творцеві його, безсумнівно, прийшлося б піти шляхом Джордано Бруно, Івана Гуса та інших оборонців світа і добра. Закінчуючи цей короткий нарис деяких властивостей „Думи Пралісу“, не можу не торкнутися ще одної дорогоцінної риси в ній—це її українскости.

Почавши від основних залогень в будівлі твору й кінчаючи найдрібнішими здобами його—все там носить на собі ознаки суто-українські.

А то тому, що в „Думі пралісу“ маємо всі ті прикмети творчости українського духа, які можемо віднайти в найпитоміших зразках нашої літератури і народньої поезії. А відтак у ній ми знаходимо і

прекрасні описи природи, і глибоке відчуття страждань не тільки людини, а й кожної істоти живої, шире співчуття й глибоке розуміння тих страждань, а поруч з цим у творі розсипані перлинки тонкого й запашного українського юмору, який в стані не тільки розсмішити, але й зупинити увагу читача на найглибших проблемах філософії й психології. До такого, власне гумору, що подекуди переходить у могутню сатиру, на наш погляд, можна віднести досить розповсюджений тип сучасної, переповерховної поховими зміслами, жінки, яка в „Думі“ введена в постаті обскубаной чубатої курочки, та інші типи. Поруч з негативним типом жінки в „Думі“ маємо також і тип жінки позитивний—це постаті бжолки („Олена Пчілка“). Далі письменник, згідно з духом української творчості, з нечуваною силою гніву й обурення бичує тих, хто спричинився або спричиняється до створення й утримання сучасного статус кво в людській

громаді. Це подекуди натакає на гнів і обурення Тараса Шевченка, коли він торкався тогочасного соціального й політичного стану речей на Україні й у всьому світі.

Розділ „Думи“, „найтяжчий злочин“, можна вважати за зразок такого обурення й гніву на нашу українську й усевітню сучасність. Кожний момент, кожне положення в „Думи пралісу“ дає читачеві прекрасний духовний спожиток, лишає глибоке задоволення й надію на можливість чогось ліпшого в теперішній добі нашої національної й уселюдської неволі й терпіння.

Прочитавши і побожно поклавши цей дорогоцінний твір, відходиш від нього з тим почуттям, яке автор спрещізовує в одній своїй думці, що зазначена у „Думі пралісу“: „І в мандрівці життя я побачив безмірні шляхи до світла й змірив усі безодні твої страждань“.

— Б І Б Л І О Г Р А Ф І Я . —

ОЛЬГА КОВИЛЯНСЬКА.

„С н и т ь с я“, новелі й нариси. Ювілейне видання з передмовою Д-ра Остапа Грицяя, Чернівці 1922, накладом „Української видавничої спілки“.

Жадному народові світова війна так дорого не обійшлася, як, власне, нашому. Жаден з народів не одержав од неї такої страшної спадщини, як знову ж таки той самий наш народ.

Письменство українське в особах своїх найкращих представників спадщини світ. війни най-

гостріше відчуло, найсильніше на неї реагувало й реагує. Розпучлива поема О. Туряницького, „Поза межами болю“, такі самі „сонети“ жаху Марка Черемшини, останні твори Ольги Ковилянської,—все це дає одну величю картину—картину трагедії поневоленого народу на тлі світової війни.

Картину, що в цілому—представляє виріз болю від поневолення не тільки нашого народу, але й кожного іншого народу, що перебуває у подібному до нашого стані.

„Худі, змарніли, пообдирані, постарілі постаті, осіяні крівавами світлом сонця, що

клониться до заходу й от-от, здається, зникне з обрії, а замість себе пішло мряку, що, як завжди, тут же ...оповиває все у свої сірі серпанки.

Чи не вертаються ще вони? Питаються їх уста, серця... як ще довго ждати їм? Раз, і другий раз, та й четвертий вже раз опало листя з дерев, знов зазеленіло, і знов білість снігова покрила все. А їх все нема. І молили й благали, служби гуртами в церквах наймали. Мовчки ждали, потішаючись хіба нічними снами, привидами мужів, батьків і братів, що ніби десь здалека... з поля, з ровів, споміж скель сунули на них в вихуділими обличчями, з божевільними очима, що бачили червоні страхіття війни, немов понадгризувані дикими звірями, з роззявленими ранами на тілі, одні без рук, без ніг, кульгаючи, спотикаючись, падаючи й знов підіймаючись... — — — — —

— Хто нам ріллю обробить і засіє? Вона все ще не орана!—жалілися, перекидуючись між собою словами, ніби каміннями, так якось твердо та й тупо, і усміхаючись чудним, мов би посліднім усміхом.

— Вона вже поорана й полита та чорна земля,—загуло щось у воздуху глухо,—без рук ваших чоловіків, батьків і братів... — — — — —

Грім якоїсь потужної сили заревів понад їх головами й понісся в даль, полишаючи жах і збій між жінками й дітьми:—Вже

можна з неї, обирати й сім'ю. Не догадуєтесь?..

— Так, так, догадаємось...

— Одні забрали, тіло обсіло чорне вороння мухою, а кості, одні (ілі кості... осталися нам, вдовам, сиротам, а там і землі..." („Снитись" ст. 12).

Горопашне життя отих адів, сиріт і старих батьків, а відтак й їхніх улюбленців—чоловіків, братів, синів—ото основний зміст цієї збірки творів ювілянтки. Золоте серце й письменницький талант авторки надають книжці особливої змістовності й краси.

До збірки долучено прекрасну критичну статтю про творчість О. Кобилянської Д-ра Остапа Грицяя.

А. ПОДГОРСЬКІ-ОКУЛОВ.

„Дорога до Емаус", вид. „Ignis", Варшава 1923. Збірка поезій молодого і надійного польського поета уявляє зі себе одну з перших ластівок у сучасній польській поезії того літературного напрямку в Європі, який звється неокатолицизмом.

Поет закоханий у добі християнського ранку. Ця закоханість у сполучі з певного роду вирафінованістю католицько-християнської культури поета ставить на його творчості тавро щирої своєрідності й оригінальності. Досконалість форми, викінченість малюнку, філігранна опрацьованість найменших деталей—все це витворює найкраще враження від мистецького талану цього молодого, але найвизначнішого поета сучасної Польщі. Видано поезії зі справжнім смаком і мистецьким хистом.

К. ПОЛІЩУК.

„Світ червоний“, повість, видання „Мельми“ у Львові, друкарня видавництва „Чорномор“ Каліш. 1923.

Повість К. Поліщука „Світ Червоний“ належить до тих його творів, у яких автор малює добу наших змагань за часів Центральної Ради.

У цій повісті автор уводить читача в те лихсрадочне життя, яким жили ті елементи, що підтримували Центральну Раду й увесь той комплекс українскости, який з нею солідаризувався і йшов плече в плече.

Герой повісти—редактор великого партійного часопису поет, і старшина, д. Лісчук—людина молода, незрівноважена, до подій не підготована; переживає цілий ряд пригод у своєму громадському й особистому житті.

Одне й друге (громадське й особисте) у нього безнадійно переплетене між собою.

Така сама переплетеність кидається в очі й у життю інших героїв повісти. Цей момент (переплутаності громадського з особистим) проходить червоною ниткою через увесь твір. І це добре, що автор його так опукло й виразно змалював, що не затемнив елементами ідеалізму, який т. м., сам напрошується для свого застосування хоча б до героя повісти—Лісчука.

Добре, кажу, тому, що оця, власне, заплутаність громадською з особистим була колись, є зараз і буде в майбутньому одною з найбільших

причин в нещасть наших визвольних боротьб. Притякнім собі тільки один класичний випадок подібної переплутаності, що трапився з гетьм. П. Дорошенком, а коли ще до того упритомнимо собі ті наслідки, що лишилися опісля того випадку, то зайвим буде розводитися про всю фатальність цього моменту в житті нашого народу.

Скільки-б ми не боролися, скільки б не гинуло нас, але все те було й буде намарне аж доти, доки нація наша не виловить зі свого лоно людей—анахоретів ідеї визволення України, людей, які б здібні були вперто й непохитно з дня на день, з року на рік, а віддак й усе життя своє до останнього зітхання, віддатися одній ідеї, одній справі—справі волі для України. Лише цілковите відречення від особистого й таке саме цілковите відання справі визволення нації дає волю їй.

І тільки це і ніщо інше може довести на-род наш до землі обітваної.

Відсутність подібного „аскетизму“ в „Світі Червоному“ і представлення в ньому того, як воно було в дійсності, дає повчаючий примір на майбутнє.

Видано твір старанно, гарна окладка зі стилізованим малюнком В. Січинського.

„ПРОМІНЬ“.

Літерат.-наук. журнал (місячник). Чернівці, ч.ч. 1—12 за 1922 р.

Комплект журналу, що складається з 12 чисел за 1922 р. і що має біля 300 стор. друку великої вісімки, дає вповні уявлення про зміст і напрямок „Проміня“.

Зміст же цей, не зважаючи на всілякі цензурні труднощі, на чутливість „сігуранци“ *), на скрутні матеріальні умови, на байдужість з боку власного суспільства,—не зважаючи на це все, журнал спромігся сказати своє тверде слово, показати щось питоме, власне.

Те ж „питоме, власне“ є наскрізь українське в ліпшому розумінні того слова; воно позбавлено тих специфічних присмаків чужородних впливів, якими так тїхне від переважаючої більшості нашої колишньої і сучасної журналістики. Видає й провадить „Проміня“ Буковинська академична молодь і здавалось би, що висвітлення питань, зв'язаних з життям тієї молоді, повинно було б займати домінуюче місце в органі, але, в дійсності, так не є. „Промінь“, оскільки в нього вистачає сил, рівномірно освітлює нашу українську сучасність не тільки на Буковині, але й далеко поза межами її. Освітлює її спокійним лагідним світлом, захоплюючи найдальші закутки українського життя, літератури й громадскости.

І цим він досягає того, що лектуру його з великою позитивністю для себе може читати і Придніпрянець, і Галичанин і Буковинець і кожна українська людина.

„КНИЖКА“.

Вістник українського книжкового руху, видання „Бистриці“, Станіславов. 1922 р., ч.ч. 8-10, ціна 1500 мп.

Кожному, хто любить українську книжку, хто чесно й щиро ставиться до змагань україн-

ського духа—„Книжка“ є необхідною настольною книжкою. Кожний примірник цього органу складається з добірно підбраного матеріалу, який вміло зредаговано й ретельно видано.

Влучні думки дають в статтях „Наша критика“ п. А. Чайківський, що до нашої журнальної критики; Л. Бачинський—„В справі фахових книжок“, що до сучасної продукції популярних книжок. Заслуговує на увагу своїм фактичним змістом дискусійна стаття п. н. „Старокрзена книжка і заморська еміграція“ п. І. Зеленкевича. Решта матеріалу, як було зазначено, добірна й уміло та доцільно скомпонована.

„МАСКИ“.

Журнал сатири й гумору. Видання Миколи Голубця (Львів, Лісна 12).

З гумористикою в нас але і не тому, що в нас нема гумору, а тому, що гумористи наші не в стані зосереджувати свої гумористичні доходи на ґрунті, перш усього, українського гумору, а не на запозиченому у сусідів. Наш український гумор має цілком відмінні й надзвичайно своєрідні свої власні джерела й основи. Головні з них—це досконалість в його пропорціях, що дає йому змогу рівно освітлювати всі прояви не тільки людського життя, але й звіринного та рослинного. А тому то справжній український гумор аж ніяк не дає переваги для того трафаретного висміювання жінки, яке так всевладно панує в європейському гуморі, а відтак й у польському, а почасти й московському. Напаки—наш гумор гостріє своїх списів зкеровує в

*) Румунська жандармерія.

діаметрально протилежний бік—в сторону чоловічої породи людського кодла. А відтак найулюбленіші його об'єкти—це різні скупі, забобонні, неабтесані й грубі чоловічі натури.

Ретельне студіювання нашого фольклору та візрів з творчості відносних письменників, а особливо Гоголя—сина, дасть неоцінну допомогу для гумористичної творчості наших сучасних гумористів.

Дефекти нашої гумористики, про які зазначено вище, знаходяться й у „Масках“. Приємним винятком—це твір жонтика „До риму...“ З

ноцілуном „бабці в руку“—це трошки нагадує славнозвісну відповідь запорожців турецькому султанові, але ж—цього, власне, й треба. Відповідь та—то прекрасний і далеко ще не використований візріць нашого політичного гумору. Мистецький бік журналу спочиває в руках П. Ковжуна, репутація якого, яко талановитого маляра і графіка, добре відома, а тому й не зупиняємося над критикою його репродукцій.

А. Кор—ський.

Х Р О Н І К А.

ВІД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ ЖУРНАЛУ „ВЕСЕЛКА“

Друкуючи нижче список пожертв на пресо-вий фонд „Веселки“, Колегія журналу висловлює усім жертводавцям своє найсердечніше „Спасибі!“

Пожертви ті для нас уявляють собою надзвичайно велику допомогу не тільки матеріальну, але, головним чином, і моральну. Вони неперечно вказують нам на існування в нашому суспільстві того дорогоцінного в житті кожної нації елементу, імя якого—національна солідарність. Безсумнівне існування у нас такої солідарності дає нам нові сили до продовження й надалі нашої скромної праці на користь рідного мистецтва.

ВИКАЗ ПОЖЕРТВ НА ПРЕСО. ИЙ ФОНД ЖУРНАЛУ „ВЕСЕЛКА“

1) Від В.п. Професора С. Галібея і його Ш. п.п. Товаришів з вечірниць на користь журналу „Веселка“, що були влаштовані в Колонії в часі сьогорічного Шевченківського святкування, отримано 300.000 м.п., що у сполучі з попередньою сумою в 100.000 м.п. (Див. 1 ч. „Веселки“), вносить— — — — — 400.000 м.п.

2) Від В.п. Костя Курило — 10.000

3) Від В.п. Михайла Оверових, по підписному листу,

від: В. Пп. отці Василяне	—	10.000
о. А. Добрянський	—	5.000
„ Ю. Міськевич	—	5.000
„ Ольга Носковська	—	4.000
д-р Болюжків	—	5.000
о. Д. Нестайко	—	5.000

.	Дубівана	—	—	—	5.000
.	В. Винар	—	—	—	3.000
суддя	Я. Марків	—	—	—	3.000
.	Чапак	—	—	—	3.000
.	М. Вошинська	—	—	—	3.000
.	Шпаковський	—	—	—	5.000
.	Сєфія Ілєвич	—	—	—	3.000
д-р	Гамерський	—	—	—	5.000
.	І. Крижанівський	—	—	—	5.000
.	Швебів	—	—	—	1.000
.	Баран	—	—	—	2.000
.	М. Островецька	—	—	—	1.000
.	П. Шут	—	—	—	1.000
Від М. Островецької разом					74.000
Усього пожертв за відчиг-					
ний час					484.000

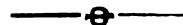
ВИДАВНИЦТВО „ЧОРНОМОР“ У КАЛІШІ.

В кінці минулого року заходами генерала Миколи Шаповала повстало видавництво „Чорномор“, що придбало свою власну друкарню й розвиває інтенсивну діяльність.

За короткий час видавництво випустило власним накладом кілька видань, як от: А. Ільницького—Трактор і моторний плуг, І. Альбрехта—Пятий акт, В. Дорошевича—Казка Сходу, та незабаром вийде з друку „Монна Ванна“—Метерлінке.

Видавництво приймає замовлення на друк і дає значний опуст, порівнюючи з риночними цінами.

Адреса й головний склад видання: Ліпова 64, м. 8. Каліш. Польща.

ВЕЧІРНИЦІ ЛІТ.-АРТ. Т-ВА „ВЕСЕЛКА“.

Три вечірниць „Веселки“, що відбулися одна—наприкінці лютого, друга на початку березня, а третя наприкінці того ж місяця, зібрали чималу кількість членів організації й їх знайомих та гостей. На другій відчитий вечірницької головною темою було читання нової п'єси В. Винниченка „Гріх“. Читав твір режисер п. Горунович. Господар вечірниць сот. Коршнівський дав коротке резюме з прочитаної п'єси і запропонував дискусію з приводу неї перенести на інший. З його гадкою всі присутні погодилися.

Опісля перерви, в часі якої вивязалися жваві, т. м., кулуарні балачки з приводу „Гріха“, перед присутніми виступив член Т-ва п. Данилевський зі своїм гумористичним оповіданням—рецензією на... самі вечірницькі „Веселки“. Дотепні і влучні характеристики табєрових типів і стосунків, пересипані перлинами барвистого, суто українського гумору, викликали вибухи широго сміху і справжнього задоволення серед гостей. Закінчилась вечірниця читанням театральної ре-

цензії А. Кор—ського на перший дебют трупи Т-ва „Веселка“ з п'єси Черкасенка „Повинен“. Закінчилися вечірниць біля 12 год. ночі.

Перша й третя відчитні вечірниць відбулися в „Хаті козака—Водинця“. На першій читав член Т-ва п. Конопацький свою п'єсу „Смерть великої душі“. Опісля закінчення дискусії, що завязалась з приводу самої п'єси, так і окремих героїв її, виступив Є. Маланюк з читанням творів деяких наших письменників з Великої України. Великий успіх мали поезії Рильського.

В перервах виступав бандурист, поручи. Теліга, який своєю чулою грою на кобзі та співом надавав усій вечірниць тон сутої українськості.

Остання (третя відчитна) вечірниця була присвячена рефератові Є. Маланюка „Сучасна польська поезія“. Зі знанням предмету й прекрасно ілюструючи свої думки фрагментами з творів відносних авторів, референт дав вдало викинений образ сучасної польської поезії. Зреферовано було творчість Тувіна, Подгорського-Околува, Слонимського та інших. Шкода, що автор не подбав про переклад на українську мову тих уривків, які вийшли до його реферату, а читав їх в оригіналах. Через це не всі присутні вповні збагнули творчість реферованих поетів. Опісля перерви той самий референт прочитав п'єсу одного з придніпрянських письменників п. Мамонтова „Веселий Хам“. Пан Опренко читав рецензію на постановку „Назаря Стодолі“. П. Чирський прочитав критичну статтю на альманах видавн. „Веселка“ „Озимина“.

Реферат, п'єса і рецензії викликали гарячі дискусії, які затяглися за північ. Перша слідує

чергова вечірниця призначена виключно для дискусії над прочитаними раніш драматичними творами.

<>

КОНЦЕРТ-БАЛЬ.

учнів таб. гімназії ім. Шевченка 22 березня 1923 р.

З поміж концертів, які влаштовано в таборі на протязі інтернації, слід відрізнити цей.

Ріжнومانітний програм, уміло зчергований, лишив досить приємно враження, не зважаючи на те, що половина учасників—звичайні аматори.

Вдало виконали дует „Вечір“, муз. Степового, п. Зубенко (кларнет) і п. Ганджа (барітон) під акомпанімент п. Залозного (піаніно).

Мельодеклямацію „Дочка Іфля“ виконала п. Гаєвська з чуттями і експресією справжньої артистки.

Пощо тільки п. Гаєвська деклямувала з рухами? У мельодеклямації, так як і в співі на концертній естраді, рухів уживати не слід.

п. Теліга (бандура) заграє кілька народних пісень і дум.

п. Є. Ф., дівчина 10 р., (скрипка) більше здичувала, ніж художньо задовольнила публіку своїм виконанням „Концертино“ Сітта. Усі технічні труднощі цієї поважної речі маленька скрипачка з успіхом перемогла, але не цілком відчула. Її же велике майбутнє.

Дуже помітна праця уч. гімназії п. Зубенка над учнями і кл., які зовсім добре продакляну-

вали кілька віршів як от: уч. Білевицька— „Троянда“ вірш Грінченка, уч. Опаренко— „Порада“ вірш Щоголіва і Стецюренко— „Орел“ Самійленка.

Особливу увагу звертає на себе уч. Стецюренко, який має гарну дикцію і взагалі здібність декламувати.

Цілком даремно включено було до програму концерту, перекладені з рос. мови такі речі, як „Спіте орли боевіє“.

Вони остогидли кожному ще в початку світової війни, коли не відбувався ні один концерт без цих ура-патріотичних пісень. А особливо в виконанні п. Ганджі вони звучать ніби й не перекладні. Навіть гірше. Роблять вражіння, що набрані слова із „самоперіої“ мови.

Д. С.

25 березня було влаштовано „Бальтовий концерт“ п. Гаєвським.

Цей концерт по-де-куди нагадував ярмарковий балаган з розвагою при участі всієї публіки.

Подібність з цією „милою“ забавою виявлялася в тім, що розпорядчик виходить на сцену і, поділивши публіку на дві частини (зліва боляшники, а справа українці), бере Київ при допомозі плескання в долоні одної сторони проти другої.

Коли Київ заняли, розпорядчик оповів кілька „гумористичних“ пригод і ласкаво дав пояснення: чому саме ця вечірка зветься „Басетозий концерт“.

Все також нудно і навіть не смішно

п. Ганджа, з властивим йому російським акцентом, проспівав кілька російських (до речі— дуже невдало перекладених) пісень і романсів, чим викликав обурення публіки.

Дивно стає! Людина має такі голосові завдатки, а не хоче перед виступом повчитися вимовляти правильно слова пісні, яку має співати. А потім. Хіба не можна було чогось кращого вибрати для співу і не квилити тієї заявленої російської пісні: „Спіте орли боевіє“?

І жаль було дивитися після попереднього на прикрасне виконання кількох східних танців п. Левицької.

А особливо гарно вдалися танці „Перед вівтарем“ (п. Левицька) „Тепер нема літей“ (п. Левицька і п. Гаєвська). Так і хочеться запитати п. Гаєвського: на що Ви псуєте дешевими розвагами те вражіння, яке творять своїми артистичними креаціями Ваші партнери п.п. Гаєвська і Левицька?

Д. О.

Одержано книжки.

- 1) „Нова Україна“ ч. 1 і 2. Прага—Липськ, 1923.
 - 2) „Нова Україна“ ч. 3, Прага—Липськ, 1923.
- Начальні редактори М. Шоповал і В. Винниченко.
- 3) К. Поліщук, „Світ червоний“, Львів, 1923.
 - 4) „Базар“, місячник для справ промислу.

торговлі і просвіти, січень-лютий 1923, Нев-Йорк, Америка.

5) Дорошевич „Казки сходу“, переклад М. Селегія, вид. „Чорномора“, Каліш, 1923.

6) „Заграва“, орган незалежної політичної думки, Львів, 1923. Начальн. редактор Д. Донцов.

7) „Сільський світ“, ілюстрований місячник, присвячений усім галузям сільської господарки, Перемишль 1922.

8) Ксенофонт Сосенко „Гражерело українського релігійного світогляду“, видання „Живих гробів“, Львів, 1923.

9) Календар „Що читати“.

10) Д. Бандрівський „На ясний шлях“, збірка поезій.

11) О. Д. Бодревич „Голгофа і безтурботна дорога“.

12) А. Бослер „Малий Петрусь“, (мільний переклад з французького).

13) Д. Кузьминський „Діточа присяга в 60 роковини Т. Шевченка“.

Книжки, що зазначені тут числами 9—13, належать до видань видавн. „Добра книжка“, у Львові, р.р. 1922-3.

14) К. Поліщук „Жертва“, збірка оповідань, видання Бардаха, Львів 1923.

— ж —

Відповідальний Редактор
Ф. Крушинський.

Видає і редагує колегія: Ф. Крушинський,
І. Зубенко, А. Коршнівський, М. Селегій, Е. Маланюк.

Художня оздоба журналу під доглядом Петра Омеляченка і В. Дяденюка.

Адреса журналу: Ф. Крушинський, Каліш, Ліпова 64, 8.

К О Н К У Р С.

Тов-о „Український Дім“ в Вінніпегу розписує отсим конкурс на написання драми або трагедії з української історії. Услівя:

1) Штука має бути написана доброю українською мовою.

2) Не має бути довшя, чим 4 або 5 дій.

3) Головні особи мусять бути історичні і п дія має бути історична з сучасної боротьби за самостійність України.

4) Дух штуки м-е бути такий, що розбуджував би і піддержував патріотизм, а не пригноблював глядачів.

5) Штука має бути настільки легка, щоб наважалася і до аматорських вистав.

6) Штуки для конкурсу мусять бути надіслані Українському і ар. Домові не пізніше як 30 сер.ня 1923.

7) Нагорода за найліпшу штуку буде виносити 200 дол., друга нагоо. 150 дол., третя 100 дол. Нагороджені штуки перейдуть на власність Українського Народнього Дому в Вінніпегу, Канада.

8) Комісія, яка буде судити штуки, буде зложена з уряду Українського Народнього Дому і людей кооптованих до сего зарядом.

Писати і висилати на адресу: УКРАЇНІАН ПЕОПЛЕС ГОМЕ 582-590 Буррсове аве ВІННІПЕГ МАН, КАНАДА.

П Р О М І Н Ь.

ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ
ЖУРНАЛ (МІСЯЧНИК).

Редагує і видає: Комітет молоді.
Відвічальний редактор Іван Пігуляк.
Адреса: Чернівці, в. Йосифа 1.

ПЕРЕДПЛАТА:

В Румунії

Рік . . . 100 леїв

1/2 . . . 50

1/4 . . . 25

За жордон 120 леїв.

Амер. і Канада 2 доляр.

Окреме число 10 леїв.

Друкуються і незабаром вийде в світ під редакцією
КЛИМА ПОЛИЩУКА перша книжка літературних
альманахів

„М А М А Й“.

Який містить на своїх сторінках твори красивого
письменства, критичні і спеціальні статті по різних
галузях мистецтва, а рівно ж огляд літературно-ми-
стецького українського життя, як у краю, так і на
еміграції.

ПЕРЕДПЛАТА: 4000 м. п.

Адреса редакції: Львів, Театинська, 3.

